

PAGESOS, MENESTRALS I RENDISTES

Cervera i la Segarra en l'arrencada industrial catalana

(1702-1861)

Enric Tello Aragay

Tesi de Doctorat dirigida pel

Dr. Emili Giralt Raventós

Departament d'Història Contemporània

Facultat de Geografia i Història

Universitat de Barcelona

Març de 1987

PAGESOS, MENESTRALS I RENDISTES

Cervera i la Segarra en l'arrencada industrial catalana

(1702-1861)

Volum I

Enric Tello Aragay

Tesi de Doctorat dirigida pel

Dr. Emili Giralt Raventós

Departament d'Història Contemporània

Facultat de Geografia i Història

Universitat de Barcelona

Març de 1987

7. La lluita ccntinua: prou Regidors vitalicis!

Ni els càstigs del Corregidor i l'Audiència, ni el perdò reial amb reprimenda van acoquinar els plebeus de Cervera. Al contrari, després de l'avalot de 1743 les demandes fins llavors promogudes separatament passarien a integrar-se en els punts programatics d'una veritable taula reivindicativa. Lligant uns greuges amb els altres els memorials es radicalitzaren, treient-ne a escala local la previsible punta política. Sense canviar el sistema de govern municipal era molt difícil l'assoliment d'aquelles reivindicacions, i si algun cop aconseguia la pleb fer arribar els seus clams a orelles del bon rei, els privilegis concedits serien després anul.lats o desnaturalitzats en la pràctica pels Regidors (82):

"...en atencion... al constante amor y singular fidelidad, ...se sirvio la Real Clemencia... Confirmar a la Ciudad todos los Privilegios que gozaba...; y â mas de esto se sirvio... concederles otros de Nuevo, a fin de que la Real gratitud... en beneficio de tan fidelíssimos vassallos fuese notoria al Mundo...; y siendo tan notoriamente este el Real animo..., no tiene el debido cumplimiento... por la mala conducta, y torcida administracion de Justicia de los Regidores Perpetuos de dicha Ciudad, antes bien, convirtiendo la libertad en esclavitud, y el alibio en fatiga, hacen servir dichos Reales Privilegios en la mas segura Opression y aniquilamiento de los Vezinos..."

Aquest nociu comportament no era als ulls dels gremis so lament resultat de la mala inclinació de cada regidor en par-

ticular; també ho era del fet de ser ocupants vitalicis del càrrec, car això donava ales a llurs afanys de lucrar-se, permetent-los patrimonialitzar els béns de la comunitat:

"Y siendo assí que es tan notoriamente perjudicial y nocivo al Comun y Particulares Vecinos de la Ciudad el que sus Regidores sean Perpetuos, pues con este motivo atropellan con toda libertad la Justicia, y destruyendo el bien comun le convierten en sus domesticos intereses, y oprimen á los Pobres Vecinos su límite, gobernandose con el dictament de sus interessadas passiones;..."

Calia doncs tornar al sistema d'ocupació anual dels càrrecs del Comú, com abans de la Nova Planta. Si així no es guaria la possible malàcia dels aspirants, com a mínim se'ls deixava molt breu temps per exercir-la en el càrrec (83):

"...haviendo manifestado la experiencia quan conveniente es al servicio de Dios, al de V. Magd. y al bien Comun particular de los Vecinos de dicha Ciudad, que el gobierno de sus Regidores sea annual, pues con tal disposicion no pueden fundar Mayorazgo en los bienes del Comun, y Particulares, ni menos atropellarlos, y a lo mas seria en breve tiempo..."

D'aquesta forma reprenien els plebeus la demanda que havia estat de tota la ciutat entre 1713 i 1716: que Cervera fos exceptuada de la Nova Planta en el tocant al règim municipal, en atenció a la seva lleialtat a la dinastia guanyadora en el conflicte successori, que tants patiments els havia costat, i a què no els feia mereixedors d'aquell càstig polític. (84)

La reivindicació es fonamentava en la consciència de comunitat ciutadana específica, de "república urbana": l'"experiència havia demostrat" que la rotació anual dels regidors era molt convenient al "bé comú particular" dels cerverins, va ren escriure als gremis. Només hi ha en aquesta singular expressió veritable contradicció en els termes si hom la pensa fora del concepte de comunitat local políticament vertebrada. Pels cerverins del set-cents aquesta circumscripció "particularista" de la noció del bé comú era tan "natural" com avui ho pot ser per molta gent la seva aplicació restringida a les fronteres d'un Estat (o, si hom pot servir-se de la paràfrasi d'un poeta: vivien amb naturalitat el fet tan poc natural de viure "d'una altra manera"). (85)

Com tampoc deuria resultar-los contradictòria la defensa amb llur opció "filipista" dels seus mèrits per deslliurar-se del règim imposat amb les armes de Felip V (86):

"Los Capitanes de los Gremios... Suplican a V. Magd.... que en atencion al constante amor con que sacrificaron sus Vidas y haciendas en medio del teatro mas encendido de la Guerra por el Real Servicio, se sirva concederles el deseado consuelo de que el Gobierno de sus Regidores Perpetuos sea reducido al de Regidores anuales, como antiguamente; pues en esto estriva el bien Universal de los Vecinos y Comun de dicha Ciudad tan practicamente conocido, y se consigue una perpetua y permanente paz, y quietud de ellas, y se evitaràn las injusticias y atropellamientos conque son tratados.

Aquesta cultura política ens resultarà paradoxal mentre

no desllindem amb força cura entre reialisme tradicional, filipisme en el conflicte successori al tron d'Espanya, i projecte absolutista. La remissió a l'"antigor" no entrava en conflicte amb la lleialtat envers la restauració borbònica que havia fet taula rasa del passat. En efecte, el filipisme popular i comunitari de Cervera havia estat una gestació del reialisme tradicional de la ciutat en unes determinades circumstàncies; i la manera més familiar d'argumentar políticament el reialisme de la pleb era precisament pel contrast entre un ordre bo i legítim d'abans, i el desordre injust i desvirtuat del dia.

(87) L'amenaça de rebel·lió per "restablir" el vell ordre genuí, insinuada com l'altra cara de la pau perpètua que auguren de satisfer-se llurs demandes, palesa un cop més com els mateixos gremis que tan creien en el mite reialista no combregaven amb les rodes de molí de l'absolutisme.

Notem, a més, que l'adhesió a l'"antic" sistema de govern municipal no s'acompanya de la menor referència específica a la seva pràctica més recent sota la monarquia dels àustries i les institucions de govern tradicionals del Principat. En concret, no hi ha cap al·lusió al mètode insaculatori. ¿Assenyada prudència política? És cert que amb això s'obviava la decisiva qüestió de situar l'origen d'una legítima delegació de poders, a dalt o a baix. El text no aclareix si els regidors anuals que demanava havien de ser escollits pels veïns, nomenats pel rei o sortejats d'una llista prèviament elaborada. Però el silenci no té per què significar autèntica acceptació de la filosofia del poder absolut. També pot interpretar-se que simplement pensaven en l'extensió al municipi de la seva

pròpia pràctica representativa a dintre dels gremis.

Sigui com sigui, la plataforma reivindicativa de la pleb de Cervera apareix a partir de 1744 presidida pel retorn a un sistema de càrrecs municipals de durada anual, per tal d'evitar que una oligarquia s'apoderés definitiva ent del Comú, i prescindís del tot en la seva gestió de l'opinió dels veïns. És a dir, justament allò que el poble de Cervera havia vist fer als Regidors de l'Ajuntament després de la Nova Planta.

Les implicacions polítiques de semblant pretensió foren de seguida advertides per l'administració borbònica del Principat. La Reial Audiència informava el juny de 1744 la consulta del Consell de Castella, anant de dret al nus del problema (88):

"...la nueva formacion y planta de los Principales Ayuntamientos de este Principado fue resuelta por V. Magd. por punto General, consultado el beneficio publico del Reyno, atendido en particular el de este Principado, y con aquellas maduras reflexiones propias de Vuestra Real justificación, poniendo por Regidores sugetos distinguidos (como sucede en Cervera) por su nacimiento, por sus servicios, y por su lealtad..."

motiu pel qual l'Audiència era del parer que

"...no puede ser conveniente en Cervera, â quien sugetò V. Magd. (a) aquella General providencia, que ahora se mude su Gobierno, y que haciendola singular con la concession de lo que pretende se de motivo â los demas Comunes de su classe paraque soliciten lo mismo, turbando el Gobierno

de sus Pueblos y sindicando la conducta tal vez inocente de sus actuales Regidores."

¿I què feien entre tant aquells "lleials" regidors de Cervera, "tal vegada innocents"? L'agost de 1743, potser confiats de la mobilització dels seus superiors per atallar les llibertats que es prenien els plebeus, els veiem anul·lar el poder que tenien atorgat a don José Antonio de la Madrid, "en atención de... no tener por el presente cosa precisa en la Corte para mantener agente en ella..." Deu mesos després el regidor degà dirigiria als seus col·legues les següents paraules (89):

"...bien publico y notorio es... que por los syndicos de los Capitanes de algunos Gremios de esta Ciudad se havian hecho algunos memoriales infamatorios y contra el honor de los individuos de este Ayuntamiento a Su Magd.... y a sus reales Consejos ..."

Situació davant la qual resolgueren, unànims i conformes,

"...que se haga poder á favor de don Andres Prades agente de negocios en la villa de Madrid..., y á Joseph Pernau causidico de Barcelona para todos pleitos... gastando de la Ciudad lo que sea menester."

8. Acusacions de corrupció.

Ja hem tingut ocasió de veure els intents dels veïns de Cervera d'ataüllar uns comptes municipals que els semblaven es cabrosos, l'endemà mateix d'aplicar-se a la ciutat la Nova Planta de govern. Les ganes de fer-ho venien probablement d'a bans, cercant d'aprofitar els plebeus l'avinentesa del canvi de règim per abatre el privilegi de 1391 que deixava l'Ajunta ment amb les mans del tot lliures per manejar els cabals comu nitaris. (90)

Llavors el mur d'aquella "immunitat" va permetre als Regidors endurar el setge plebeu. Però els veïns no es desenco ratjarien, i pel 1742 ja tractaven altre cop de revisar els comptes del Comú. Després de l'avalot de 1743 les acusacions de corrupció aparèixen en els memorials com la prova més fla grant de la ignomínia dels regidors perpetus, el fonament més tangible de la pressura d'abolir-los.

Vedat l'accés als llibres ben custodiats de l'arxiu de la Ciutat, els càlculs que feien els plebeus eren senzills però entenedors. El 16 de desembre de 1717 Felip V havia concedit una moratòria en el pagament del gravós deute municipal de Cervera, consistent en pagar als creditors censalistes tres mil lliures anuals que servirien un any per pagar interessos, i l'altre per anar amortitzant el capital. (91) Però en els vint-i-cinc anys transcorreguts entre 1718 i 1743, de les 75.000 lliures que s'havien d'entregar als creditors l'Ajunta ment no havia lliurat ni la meitat corresponent a les pensions corrents, embutxacant-se segons els gremis tota la resta que els veïns havien tributat puntualment. (92)

La Reial Audiència de Barcelona, on s'adreçaven els constants recursos dels censalistes del Comú, no tenia altre remei que reconèixer "la dilatada inobservancia de la Real moratoria" que "excita justamente el deseo de saber, por el reconocimiento de sus Quentas, en que pueden haver consumido y gastado las quantiosas rentas de su Ciudad." La quantitat realment lliurada als creditors en els vint-i-cinc anys no pujava més de 4.550 lliures; en conseqüència (93),

"...no solo repitieron los Acreedores algunos recursos... sino que tambien tentaron una, y otra, execucion en Justicia. En esta fatal experiencia miravan los particulares de Cervera expuestas sus personas, casas y haciendas al rigor de los Acreedores mal satisfechos de la descuyda da conducta de la Ciudad..."

Per cert que aquest pas ens dóna raó d'un dels sentits de l'enrevessada signatura dels memorials: dir-se a la vegada "gremis", "comu" i "particulars veïns" no significava únicament que hi hagués particulars no vinculats als gremis també agreujats pels Regidors i recolzant les demandes; així mateix volia dir que tots plegats, agreujats o no, es consideraven en perill per la defraudació de l'Ajuntament ensems com a confrares, ciutadans i veïns particulars (94):

"hallandose los Particulares de dichos Gremios que componen el Comun de la Ciudad, obligados insolidum â la satisfazion de diferentes y quantiosos Censales que â su beneficio tomó la Ciudad, y â los renditos correspondientes, se quexan, no solo en el conzepto de Comun, sino es como particulares, por la obligacion con que cada

uno se juzga interesado..."

No deixa de ser curiosa la idea d'una ciutat com a cos jurídic independent dels seus habitants, i amb interessos específics i contraposats als dels veïns; que els gremis "composaven l'autèntic Comú" era, evidentment, la contrapartida a aquell capgirament conceptual. La frontera entre els dos cossos, les dues "ciutats" o els dos "comuns", passava en aquest ordre de coses entre qui es gratava la butxaca i qui se l'omplia (95):

"y... como la renta de la Ciudad suba anualmente á la cantidad de trese mil seis-cientas noventa y tres libras, producto de sus propios arbitrios... formaron una constante idea del mal gobierno de los Regidores y mala versazion de estos caudales, que suponen extinctos..."

Les fonts de l'Ajuntament, a les que no tenien accés els plebeus, rebaixen sensiblement les entrades del Comú. El cadastre-manifest de 1744 gairebé les situava a la meitat, 7.352 lliures l'any anterior. (96) El 1716 una enquesta feta amb motiu del primer cadastre les havia estimat en 2.750 lliures. (97) I el 1719 foren 5.750 lliures segons els llibres oficials del Comú. (98)

En qualsevol dels casos, els veïns consideraven que pagaven molt, tot i el singular privilegi d'exempció de delme i primícia. El 1718 els regidors recent nomenats aconseguïren autorització reial per imposar un redelme sobre els grans i els fruits del terme. Però no arribaria mai l'hora de cobrar-se a Cervera un "redelme" sense delme: la resistència de la població ho deuria impedir. (99) Aquest afer podia haver estat

relacionat, en la intenció dels Regidors, amb un altre assumpte denunciat pels plebeus en els memorials. L'any 1724 el rei autoritzava els regidors per emprar les 3.000 lliures corresponents a aquell any de la moratòria del deute municipal en la compra de les herbes del terme de la Cardosa, fronterer amb el de Cervera per la part de mestral. L'objectiu era "reparar en el termino los daños padecidos en las viñas y arboledas" a conseqüència de la tala general practicada durant la guerra de Successió per les forces austriacistes com a represàlia. (100)

Llogar les pastures d'un terme veí permetria traslladar-hi el ramat d'engreix comunal, i poder efectuar les replantacions en uns camps que eren sempre oberts. Però els Regidors no van posar mai en pràctica l'operació, i cal suposar que cada pagès s'espavilava per protegir els seus mallols, ullastres i ametllers novells de les destrosses del bestiar, mentre es demanaven pel destí donat a les tres mil lliures concedides pel rei a la ciutat. (101)

A la idea que els plebeus es feien del mal govern i la malversació dels béns del Comú, calia adjuntar-hi els recels envers el repartiment del cadastre reial. En 1745 acusaven als Regidors d'haver-los fet tributar en anys anteriors per sobre del que pertocava, estimant l'excés en tretze mil lliures que també haurien convertit "en su utilidad". Finalment, encara hi havia l'import de "aquellas crecidas cantidades que resultaron del repartimiento que dicen se hizo de diez reales por cada vezino, y veinte por cada joven, con el pretexto de los precisos gastos de comprar y conducir quatro Hombres" a la quinta de 1727. (102)

Fent compte rodó, els gremis de Cervera calculaven que tot plegat pujava més de cent mil lliures o ducats (per situar la xifra: les 213 hectàrees de regadiu del terme foren avalua des el 1745 pel manifest en 65.026 lliures, i en 193.840 el va lor de totes les cases, palaus, molins i forns de la ciutat). Si durant els vint-i-cinc anys només s'haguessin lucrats de l'as tronòmica quantitat denunciada els vuit Regidors perpetus, hau ria tocat a cada un cinc-centes lliures l'any: suma considera- ble, però no del tot inversemblant (segons una curadoria d'or- fes, la casa dels Nuix -doctors i rendistes que ambicionaven el càrrec de regidor- va gastar entre 1708 i 1721 més de vuit- centes lliures l'any). (103)

Cent mil lliures dissipades de les que n'exigien els ple- beus retre justificació als Regidors des de 1716, "porque has- ta aora... no consta los aian empleado en aquellos destinos que V. Magd. les ha dado, ô en otros algunos Utiles al publico, con que puedan persuadirse no los han conbertido en sus proprias utilidades."

Per aconseguir-ho van recórrer simultàniament a la Inten- dència, el Reial Acord i el Consell de Castella. A la Inten- dència s'adreçaren per aclarir la part tocant al cadastre, i fou on trobaren millor acollida llurs demandes de fiscalitza- ció. El 31 de juliol de 1743, mentre l'Audiència reprimia els capitans del gremis responsabilitzant-los del recent avalot, don Antonio de Sartine trametia directament als mateixos gre- mis l'ordre següent, que trobem transcrita al llibre de Con- sellis de la Confraria de Sant Roc (104):

"para desentrañar de una vez todos los

echos seria conveniente que por parte del Ilustre Ayuntamiento... se forme una quenta puntual de todas las cantidades que ha cobrado de sus vecinos... paraque... se liquiden con concurrencia de las Personas de putadas por parte del mismo Ayuntamiento y de las Cofradias que se tienen por perjudicadas..."

L'Ajuntament rebria l'ordre de mans del procurador dels gremis el tretze d'agost, i reunits els Regidors resolgueren diputar don Marià de Moixó i de Maranyosa "que passe en Barcelona a conferirse con el señor Ilustre Intendente... y à este fin que se lleve y encargue de todos los libros y papeles..."

(105) Per suggerència del Corregidor decidiren guardar en en davant tots els rebuts que fins llavors s'estripaven, "segun la antigua observancia y estilo assi del antiguo Gobierno, como del establecimiento del Ayuntamiento". Tres mesos després encara determinaren fer totes les èpoques en paper segellat, per si de cas. (106)

Però no deduïm d'això que els ocupants dels càrrecs del govern municipal s'apocaven tan fàcilment. Dels resultats d'aquestes averiguacions ens en pot donar una idea el que s'esdevingué amb la causa formada pels gremis a la sala de l'Audiència presidida per don Ignasi de Rius, per la part tocant a les rendes pròpies de la ciutat (107):

"La Ciudad compareció, oponiendo diferentes excepciones, y entre otras... sus antiguos privilegios, uno de los cuales da à la primera liquidacion la authoridad de cosa juzgada..."

Era un romanço conegut pels confreres plebeus de Cervera. Entonat davant la Reial Audiència podia servir si més no de tàctica dilatòria mentre es posava ordre en els rebuts, i en els plecs de dèbits i crèdits. Va fer efecte: el magistrat de la sala es declararia incompetent en punt de reials privilegis, traspasant l'assumpte directament a la Cort el maig de 1743.

El rei, de la seva banda, va començar per manar el desembre de 1744 que el clavari de la caixa del Comú reservés directament cada any les tres mil lliures compromeses en la concòrdia, sota la seva personal responsabilitat, i les lliurés inexcusablement a un representant escollit pels creditors. Aquest paper de mitjancer l'assumiria la Comunitat de preveres de l'Església parroquial, principal censalista de la ciutat, i un cop rebudes del custodi de les rendes municipals serien repartides per torn entre el conjunt de creditors, com a pensions o lluïcions. (108) Així sa majestat atallava la negligència de la moratòria per ell arbitrada, prenent als plebeus un dels seus arguments més palmaris, sense resoldre la delicada qüestió de fons: fer o no ulls grossos al lucre privat dels cabdals comunitaris, i en cas negatiu acceptar o no el dret dels no privilegiats d'accedir a la consegüent revisió de comptes.

A partir d'aquest moment sembla que l'Ajuntament va disciplinar-se en el tocant a la satisfacció dels creditors, no solament pel caràcter taxatiu de l'ordre reial (de fet ja hi havia hagut altres crides a l'ordre règies), sobretot per fer les paus amb un dels fronts que l'acuitava i tenir les mans més lliures per treure's de sobre la pleb. Segons l'Audiència, "desde este tiempo es constante que ninguno de los Acreedores

ha repetido recurso alguno." (109)

Amb tots aquests testimonis al davant no semblen gens in justificades les suspicàcies dels veïns, ni el mal govern eco nòmic que denunciaven fruit només d'un desgabell en els comp tes. La corrupció era l'ànima mateixa del sistema de càrrecs vitalicis, tal com denunciaren incansablement al llarg del set-cents els gremis de Cervera; car era precisament l'ocasió de lucrar-se un dels principals motius pels quals resultaven tan abellidors, pels estaments privilegiats i les classes rendistes, aquelles places de regidor vitalícies (dites oficialment "per pètues", en evident menyspreu per la natural caducitat de les coses humanes: morien els aprofitats, però la corrupció esdevenia veritablement perpètua). L'altre seu gran atractiu era la possibilitat d'ascendir esglaons en la jerarquia d'estaments, i en particular ser una via per assolir el replà dels privilegiats els doctors i l'èlite dels "artistes", amb les conseqüències d'ordre fiscal, militar i patrimonial que se'n derivaven.

Sota els Borbons, la carrera política en els municipis caps de corregiment serviria pel mateix que l'eclesiàstica o la militar: contribuir a la reproducció de les classes dirigents tradicionals, i al manteniment de llurs patrimonis, mitjançant la disposició de recursos externs. Però el salari oficialment assignat al càrrec de regidor no estava pas a l'alçada d'aques ta missió, d' "externalització" d'una part del cost de perpetuar-se les cases principals de la ciutat. Aquesta retribució era a Cervera d'unes setanta lliures cap a 1720 i havia augmen tat fins a 161 lliures a finlas del segle, situant-se entre

les més altes del Principat. (110) Si els precisos recursos no sortien del salari, caldria cercar-los en altres llocs.

Ho confirma tàcitament el contrast en les actituds adoptades per la Reial Audiència de Barcelona envers els Regidors de Cervera, que els veïns de la ciutat cercaven posar en entredit: emparar-los decididament en tot el referent al govern "polític", però prendre la precaució de distanciar-se i no comprometre's massa quan es tractava de respondre del seu govern "econòmic" davant la Cort de Madrid.

Es comprèn que fos del tot irresoluble el problema de voler tancar la veda a la corrupció en un sistema de regidors "perpetus" que l'Audiència defensava aferrissadament. Però inhibir-se quan s'aixecava la llebre en casos com el de Cervera era també una incitació al retall de les seves competències per l'administració central, convidar-los a restringir encara més els marges d'autonomia en les decisions que afectaven el Principat, palesant el centralisme funcional de l'estructura de poder absolutista bastida per Felip V. De vegades els mateixos magistrats de Barcelona demanaven francament una més gran intervenció central, tot reconeixent llur impotència.

L'Audiència aprofitaria el traspàs a Madrid de la causa promoguda pels gremis cerverins el 1743 per insistir en anteriors suggeriments sobre les "residències" dels corregidors, que venien a demanar una uniformització encara més gran del règim municipal català amb el de Castella (111):

"Las dificultades que se le ofrecieron, y que solo juzgava podía ser proporcionado remedio que, al modo que V. Magd. se ha

dignado uniformar los Ayuntamientos de las Ciudades cabezas de Partido con los de las Ciudades y Villas de la Corona de Castilla, segun el capítulo 46 de la nueva Planta, se sirviesse tambien V.M. uniformarlos en el todo de su Gobierno, de manera que experimentassen la Justa y conveniente providencia de ser residenciados de tiempo en tiempo, segun y como fuesse del agrado de V.M.... Y Persuadiendose la Audiencia que de este modo se atajarían las quejas que cada día se suscitan contra los Regidores perpetuos, y se evitarían las sospechas y rezelos de su mala administracion, en sumo beneficio del publico de sus respectivas ciudades."

Aquest explícit reconeixement de la naturalesa veritablement epidèmica del mal extés entre els regidors vitalicis el pintava de colors encara més vius el text original del magistrat Ignasi Rius, quan va passar el contenciós ceriverí cap a Madrid. La seva redacció és a la vegada una declaració de fe en la filosofia política de l'absolutisme, i una oberta confessió de la qüotidiana corrupció que engendrava la seva pràctica (112):

"...las Residencias..., segun las leyes y practica de Castilla que las califican, ... serian en esta parte un oportuno remedio conque sin duda se atajarían aquellos graves inconvenientes à que se desliza facilmente la ambicion humana, sospechosa aun en los mas desinteresados, quando no ai providencia que los contenga; porque su falta suele servir de estimulo al desorden, teniendo por menor el delito que, ô

le imitan los compañeros, ô no le divulga la pena."

Tot i que el control de l'administració dels càrrecs públics també era problemàtica en les institucions tradicionals del Principat, la responsabilitat civil dels seus ocupants estava en força casos regulada per judicis o "purgues de taula". El sistema de les "residències" castellanes era una fórmula anàloga que obligava als recent nomenats a depositar una fiança en el termini de trenta dies de residir a la plaça assignada, i en cas d'incumplir-ho els regidors podien descomptar-la del seu salari. Aquesta penyora havia de servir per respondre de possibles desfalcs o malversacions en acabar la seva gestió.

El decret de Nova Planta s'havia "oblidat" d'introduir les residències en el govern de les ciutats catalanes cap de corregiment, on tampoc es continuarien les "purgues de taula". D'aquesta forma les noves autoritats quedaven a la vegada lliures de la fiscalització dels governats i dels esglaons superiors de l'administració absolutista, amb els cabdals públics de la ciutat a mercé de la seva voracitat.

L'Audiència intentà aplicar-les de forma molt moderada als corregidors del Principat a partir de 1727, mitjançant un lliurament de comptes davant el Consell de Castella en finalitzar el mandat. Però l'oposició oberta o soterrada d'uns corregidors militars que es mantenien en el càrrec durant períodes molt dilatats limitaria considerablement el seu efecte. (113) Menys encara es concretarien les intencions dels magistrats barcelonins d'estendre aquests controls als regidors vitalicis.

Fou justament don Miquel de Portell el primer corregidor de Catalunya a qui se li entaulà el 1751 un judici de residència.

Però l'afer no va tenir res a veure amb la lluita plebea. Va motivar-lo les discrepàncies sorgides entre el corregidor i l'Ajuntament amb motiu de la satisfacció dels creditors de la ciutat i, sobretot, arran del greuge comès amb el regidor degà -i primer contribuent- don Bonaventura Montaner, quan en absentar-se de la ciutat Miquel de Portell va nomenar substitut interí a don Josep de Moixó, segon de l'escalofó regidoral. (114)

Aquestes desavinences en el poder local tenien les seves connexions amb la Universitat Literària de Cervera, i les velles fraccions tomistes i suaristes de la mateixa. Sota la còmplice condescendència dels jesuïtes va editar-se a la impremta universitària, i servint-se del fur acadèmic, una sàtira contra don Miquel de Portell que, altre cop, no era motivada per la lluita paral·lela dels gremis plebeus. L'11 d'agost de 1748 Josep Finestres exposava les cartes en joc al seu amic Mayans (115):

"Està la Universidad dividida en dos fracciones: una que tiene por caudillo al corregidor de esta ciudad contra el cancelario; otra que no siendo contra el cancelario tiene la mira al bien y al honor de la Universidad. Los motivos de unirse al corregidor varios académicos sin la esperanza de ascensos y conveniencias fundadas en el favor que éste les promete...; el odio mortal contra los jesuitas...; y la loca passion a la escuela thomista; y aun en algunos la idea de sacar la Universidad de este lugar..."

Tota una demostració a posteriori de què la del comú dels veïns de Cervera i de la Universitat allà instal·lada eren, bàsicament, dues històries diferents.

9. Fiscalitat municipal i desobediència civil.

Resulta entenedor que uns habitants recelosos de l'administració de l'Ajuntament, i desitjosos de revisar-ne els llibres, oposessin una enèrgica resistència a qualsevol nova imposició municipal. Ja hem vist els Regidors impotents per posar en execució el redelme concedit pel rei. Però la combinació entre la pressió plebea, les admonicions de la cort i les temptatives judicials dels creditors va obligar-los a posar-se al dia en el pagament del deute del Comú. Avançant-se a l'ordre reial que ho dictava, el 1743 ja s'havia signat entre "los comuns ecclesiastich y secular de la ... ciutat de Cervera" una concòrdia que comprometia l'Ajuntament a depositar anualment l'import de la moratòria directament a l'arxiu de l'Església parroquial. (116) L'acompliment del pacte exigia als Regidors obtenir noves entrades, o reduir-se les seves.

Aquest és el motiu més probable de recordar-se de sobte l'Ajuntament d'un antic dret municipal sobre la venda al detall de pesca salada, formatge i vi blanc o "d'obsequi". Precisament llavors, enmig de l'encrespada situació de la ciutat, procediren a l'arrendament del monopoli en la mateixa forma que la resta d'estancs semblants (carnisseries, fleca, pou de gel). El dret s'entenia pels dies de mercat, però com excepcuava el divendres quedava de fet reduït a l'altre mercat setmanal del dimarts. També s'excloïa la venda al major de tots aquests gèneres, així com directament el vi de la pròpia col·lecta, i durant les tres fires anuals. (117)

Era una manera temorenca i moderada de reintroduir l'impost, però de tota manera perjudicava els veïns lesionant un

dels seus recursos de subsistència que, justament, relacionava el vi - i més endavant l'aiguarent- amb la pesca salada. A finals del segle Andreu de Massot confirmava la vigència d'aquest comerç a petita escala amb el litoral: "los que comercian... por lo que mira al campo de Tarragona son de la misma Ciudad de Cervera, y hacen su comercio alli con el trigo, alpargatas, aguardiente y otras cosas que se llevan..., y en retorno traen algunas verduras, frutas y pescas saladas..." (118) La pesca salada servia de retorn als pagesos, espardenyers, traginers i petits comerciants que anaven fins a Valls i Reus a vendre petits excedents.

I encara que només els impedís la venda en un dels dos mercats setmanals, el precedent per ell sol era, en aquelles circumstàncies, més important que el propi import de la càrrega. A principis de 1744 el comerciant i mestre de postes Josep Boldú presentava davant el Reial Acord de Barcelona un recurs específic contra aquest dret, com a síndic dels gremis de Cervera.

Simultàniament, un dels memorials adreçats al rei amb el repertori complet de reivindicacions posava el cròt al cel de forma més genèrica (119):

"...assimismo es cierto que ninguna observancia ni cumplimiento tienen los Reales Privilegios de Franqueza que gozan los Vecinos de dicha Ciudad...; antes bien los Regidores les pechan y hacen contribuir por los generos con mas rigor que â los Forasteros..."

Novament sobresurt la consciència de comunitat esperonant

la rebel·lia, i altre cop la resistència s'acull als antics privilegis. Els gremis apel·laven en primer lloc al concedit per Felip V el 1718 enfranquint la ciutat de "Alcavalas, Millones, Pechos, Contribuciones y repartimientos impuestos, y por imponer, perpetuamente, para todos los que comerciaren en ella en los días de Mercado cada semana, y tres Ferias cada un año..." (120) Però també invocaven mercès rebudes molt més antigament, i d'interpretació encara més boirosa, com el privilegi de 1307 que suposadament els exceptuava de lleuda, pontatge, passatge, mesura, cop i qualsevol altre contribució reial per les mercaderies portades per mar i per terra, en tots els regnes de la Corona d'Aragó. (121)

La batalla s'hauria doncs de lliurar, de bon principi, sobre el terreny dels privilegis. En resposta als clams del veïnat cerverí el secretari de la Càmera reial, don Francisco Campo de Arve, va inquirir a començaments de 1744 davant l'Audiència sobre la denúncia genèrica de vulneració de privilegis en matèria fiscal. Pel juny contestaren els magistrats de Barcelona treient-se hàbilment l'assumpte de sobre, però sense negar ni confirmar la contravençió (122):

"...pareze â la Audiencia que sera muy conveniente que V.M. se sirva mandar al Cc rregidor y Ayuntamiento de dicha Ciudad in vigile y procure por todos los posibles medios... que tengan su puntual y devida execucion los Reales Privilegios concedidos â dicha Ciudad y sus particulares sobre exempcion de derechos, de forma que no se haga contribuir por los generos que venden y compran aquellos moradores en un apice mas de lo que les corresponda; con cuya

providencia se atajaràn las vexaciones que acaso hayan padecido y padescan los Vezi- nos de Cervera..."

Sense concretar-se més, això no traspassava el llindar dels gests teatrals que al cap i a la fi paraven en no res. Mentre tant seguia el seu curs la demanda presentada davant el Reial Acord, i la sentència dictada el juliol diria, ben al contrari, "que no avia lugar â lo pedido por el síndico supli- cante." (123) Entre els motius exposats destaquen dos per les seves implicacions polítiques.

Un deia que aquell dret no pertanyia al reial patrimoni, considerant el Reial Acord de Barcelona que el privilegi de 1718 "devia entenderse respecto solamente de estos... porque de otra manera seria contra los intereses de la misma Ciudad privilegiada..." Això reproduïa la qüestió de qui, quina "ciu- tat" o "comú" calia interpretar receptora del privilegi: ¿els veïns o l'Ajuntament? I, d'altra banda, admetia tàcitament les contradiccions constants que es derivaven de la confirma- ció general dels antics privilegis de Cervera, quan era entesa de forma substantiva i no teatral, amb l'arranament absolutis- ta de Felip V. Car la Nova Planta prohibia imposar cap nou dret, que entraria en competència amb la reforma fiscal opera- da, sense prèvia autorització règia.

Tot al contrari de la seva inclinació quan es tractava d'a- favorir els plebeus, els magistrats no dubtarien a servir-se del vell règim municipal com a precedent per dictar sentència. L'altre motiu de la resolució contrària als gremis era que els monopolis sobre vi, formatge, i pesca salada "no eran nuevos,

como pretextava el síndico", sino "proprio emolumento de la Ciudad"; "estos arriendos se avían executado en la misma forma por el Antiguo Gobierno de Paeres..., aviendose arreglado el Ayuntamiento â las antiguas Ordenanzas de ella..."

Totes dues parts oposades pretenien fonamentar la legitimitat de llurs postures remetent-se ahora a l'ordre antic i a les bases del nou règim borbònic. També els Regidors combinaven la doble argumentació difícilment compatible, en la seva defensa davant el Consell de Castella. Sostenien que era "fin gida" la manera universal d'interpretar els gremis el privilegi medieval que els eximia de tributar per les transaccions, nomes "para apoyar su siniestra pretension", car mai no havia regit fora la ciutat mateixa (124):

"...estos vecinos... con sus generos y mercaderias que conducen... a las ciudades de Barcelona, Lerida, Balaguer y otras... pagan y han pagado siempre no solo los derechos de Puentes, Leudas y otros de esta classe..., si (no) tambien las demás imposiciones... por razon de sus entradas y venta..."

Era cert que a Cervera mateix no es pagava lleuda ni aquella mena de drets d'entrada, però

"...es igualmente destituido de verdad que dichos vezinos... ayan nunca introducido... en esta ciudad... mercaderias para su despacho... sin pagar derecho... alguno, pues que todas han estado y estan siempre sugetas... al derecho llamado del Boletín..."

Aquest impost sobre les vendes, empenyorat de molts segles

enrera a creditors censalistas del Comú, gravava segons l'Ajuntament els veïns de Cervera només amb una taxa fixa, d'entre un i vint sous, inferior a la dels forasters "que pagan y han pagado siempre los antiquísimos derechos establecidos" proporcionals a l'import de la venda. (125) I, d'altre cantó, contra el canoneig d'un privilegi, la resposta d'un altre: encara que fossin tant boïroses com les invocades pels gremis, l'Ajuntament diria que "la ciudad tiene posteriores concesiones Reales para imponer todo genero de impuestos..." (126)

Quant a l'altre privilegi, l'atorgat per Felip V, digueren els Regidors -literalment- que sempre l'havien entès "en todo lo que no fuesse contrario a sus usos, observancia y practica" tradicional com a corporació municipal. Hom havia cregut el contrari: que els antics privilegis de Cervera només se guien vigents si no contradeïen la Nova Planta. I bé que així ho entenien totes les autoritats de la ciutat i el Principat, donant la volta a l'argument, quan això els afavoria! Però les argúcies retòriques de l'Ajuntament trobaven, quan l'havien de menester, la manera de fer casar les coses mes inversemblants.

De cop la Nova Planta esdevenia un perllongament perfecte del vell ordre municipal dels àustries i la Corona d'Aragó:

"...conforme lo dispuesto por la nueva Planta de este Principado en que está prevenido el encargo dei gobierno politico y economico de todas las ciudades... a sus respectivos Ayuntamientos..., en continuacion de la observancia y practica de sus antiguas ordenansas..."

No podem negar-los que al menys en un sentit tenien raó quan presentaven la famosa "nova" planta germinant i creixent en el test de la vella paeria: a llarg termini no va fer altra cosa que completar el procés d'aristocratització i patrimonialització del càrrecs municipals, entregant definitivament "el govern polític i econòmic" de les ciutats a unes oligarquies que venien de molt abans.

A Cervera aquesta oligarquia local cercava com fos a mitjan segle XVIII dues coses: ingressos per acontentar els creditors i les autoritats superiors, i maneres de contenir les tossudes escomeses dels plebeus. Si pels gremis la salvaguarda dels privilegis era abans que res una qüestió de principis per evitar sentar precedents en contra, no ho era menys per als seus opositors:

"Con estos y otros emolumentos de la Ciudad, propios del gobierno politico y economico de ella, acude a sus precisos gastos y obligaciones, y si los dichos Vecinos... pudiesen franco y liberamente comerciar..., quedaria igualmente destituido el comercio (en mans de la corporació municipal, E.T.) de las carnes, con su Arriendo, y todas las providencias de buen gobierno..."

Mentre els plebeus veien el Reial Acord sentenciar contra el seu recurs, i a les autoritats del Principat posar potes amunt la seva manera força més planera d'entendre l'assumpte, no s'estaren de braços creuats. Com en els altres conteciosos que seguien el seu curs paral·lel a aquest, passaren a l'acció directa. I aquest cop veurem aparèixer en escena per primera

vegada un cavaller de Cervera acompanyant el desafiament plebeu. El disset de novembre de 1744 (127):

"no obstante lo decretado por la Real Audiencia no dudaron diferentes Procuradores de esta Ciudad (dels gremis, s'entén, E.T.)... por induccion de Don francisco Grau... vender porciones de pesca salada por menor, en el dia martes uno de los mercados en que esta prohibido, causando no poca commocion al vulgo..."

Resulta difícil d'imaginar tot un noble patrici posat a despatxar bacallà sec o arengades a la plaça major. La intervenció de don Francesc Grau de Sunyer en la protesta deuria ser només la de suggerir la manera de portar-la a terme: practicar una mena de desobediència civil, reptar un cop més les tortuoses disposicions de les autoritats locals ("...en contrafacció de los Pregones que hizo hazer el Corregidor...") per tal de provocar la "commoció general" de mostrar que llurs il·legítims designis no es podien executar sense la participació, passiva o activa, dels propis governats.

Encara que fos en el paper de mer conseller, els seus compatricis en el govern del Principat consideraren perillosa l'avinença d'un cavaller amb la pleb de Cervera. A primers de febrer de 1745 s'obria sumària contra don Francesc Grau "por haver aconsejado la venta de la Pesca salada â los vecinos", tal com sona. (128) Però el mateix dia d'iniciar-se la causa el Consell de Castella demanava explicacions detallades a l'Audiència. L'administració central, que estava seguint de prop l'afer, intervingué novament cercant restaurar a la vegada l'acatament de les normes vigents, la precedència de la Nova Plan

ta per damunt qualsevol altra, i l'autoritat moral del poder teatralment arbitratori.

El sumari seria d'immediat traspassat a Madrid, i el novembre de 1745 el fiscal del Consell de Castella donava per acabada i arxivada la causa, manant a l'Audiència "que haga saber a dicho Don Francisco Grau se abstenga de dar semejantes consejos, con apercibimiento..." De passada els magistrats de Barcelona van guanyar-se un sever advertiment: "Ha acordado entre otras cosas se prevenga â essa Audiencia no se intrometa en la classe destes negocios...", ni es prengui la llibertat d'autoritzar nous tributs; "y en el caso de que se proponga por algun Pueblo... algun arbitrio... les oiga y paraque se proceda â su concession, Informe... al consejo." (129)

D'aquesta manera el problema formal de competències passa va al davant del substantiu que interessava el poble menut de Cervera, i de la Cort estant s'aprofitava la circumstància per reforçar el centralisme de la maquinària absolutista borbònica. Els magistrats de Barcelona s'excusaren porugament, repetint que la resolució contrària als gremis de Cervera l'havien adoptada per no afectar la reial hisenda ni ser una nova imposició: "solo atendió a ser regular en este Principado no tener los Comunes otros propios para sus Urgencias que algunos de esta qualidad..., esperando que en su vista se dignará de no culparla de que excede los terminos de sus facultades..."

Darrera aquesta defensa dels béns dels comuns s'amagava, és clar, la tolerància envers la corrupció dels Regidors que realment els detentaven: emoluments "propis" eren justament aquells béns comunals que havien passat a mans de les corpora

cions municipals, sostrets de l'usdefruit i el control directe dels veïns. (130)

¿Què va decidir per fi el Consell de Castella sobre l'etanc municipal de venda de bacallà, arengades, formatge i vi blanc els dimarts a Cervera? Havent-se atribuït facultat exclusiva en la matèria, el millor era tornar al punt de partida. A primers de novembre de 1745 veiem als Regidors cridar els arrendataris del vi i la pesca salada per procedir a cessar-los com a tals, en compliment de l'expedient rebut del Consell manant "que qualquier vesino de esta Ciudad pueda vender libremente" els esmentats gèneres. (131)

No pensem que fou la preocupació per la llibertat del petit comerç dels plebeus de Cervera allò que va motivar la Cort a donar-los la raó. Aquesta segona victòria dels veïns havia de resultar també molt efímera. Pel Consell de Castella la resolució era una manera de fer entendre a l'Ajuntament que si volia el dret com a "propri" l'havia de demanar a qui pertocava atorgar-lo, i pel conducte reglamentari. Un privilegi de 1749 tornaria a concedir als Regidors que l'havien sol·licitat, obeïnt l'advertiment, "las tiendas de Pesca salada, vino blanco y de regalo, por veinte años." (132)

10. Fer l'orni als nous reclutaments.

La manera certament veloç de caure en l'oblit dels poderosos les passatgeres concessions als plebeus, un cop feta la funció del moment, es manifesta portentosament en la que semblava haver estat, el 1743, la conquesta més lluïda dels gre-

mis de Cervera: l'exemptuació de quintes.

Encara no havia passat any i mig de signat el privilegi quan, a començaments de novembre de 1744 el rei exigia mil cinc-cents homes al Principat per completar un regiment d'infanteria. Arribada l'hora de posar-se a prova l'emparament que de veritat proporcionava la mercè reial als veïns de Cervera, aviat trobaren les autoritats la manera de convertir-lo en paper mullat, "demanant" a la ciutat un "servei gratuït de recluta voluntària."

Els soguers i espartenyers rebieren la notícia en el Consell del gremi celebrat a finals de mes. La transcripció notarial no permet deduir si el to de la resolució adoptada era ingenu, irònic, desconcertat, cínic o desesperançat; però no hi ha dubte que els confreres de Sant Roc sabien prou bé, quan calia, filar tan prim com els senyors magistrats. ¿Demanava el bon rei un servei? Els seus fidelíssims vassalls no li negarien pas (133):

"a veu de tots... ha resultat (la confraria, E.T.) que, sent notori... la confiança que mereixen de sa Reial Magestat, y tenint ben experimentat la fidelitat dels gremis de la present Ciutat..., se ratifica sa fidelitat oferint a Sa Magestat... que mane tot que sia de son Real servey..."

Però, naturalment, no anaven a considerar-se compresos a l'ordre de reclutament forçós, privilegiats com estaven amb el gaudi d'exempció per la seva exemplar lleialtat:

"...sobreque en nom de Comu y particulars dels gremis se fassia representació a Sa Real Magestat peraque manie lo de Son Real

servey à sos fidelíssims vassalls..."

Les quintes no anaven amb ells, però si el rei volia alguna cosa dels veïns de Cervera, només tenia que demanar-los-hi. Això si, saltant-se malintencionats intermediaris, havia de fer-ho directament a la confederació comunal paral·lela que ja es coneixia pels memorials com a "gremis", "comú" i "particulars veïns..."

Els altres gremis adoptarien actituds semblants, car no va sortir cap soldat de Cervera. Això va provocar que don Francesc d'Alós, president de l'Audiència, els escrigués una carta amb molt bones maneres, com si tot es tractés d'un malentès:

"Por lo mismo que la piedad Real, en atencion a la fidelidad y meritos de los vezinos... desta Ciudad, se digno eximirlos de quintas... espera... que seran primeros... en desempenyar las urgencias del Real Servicio en el aprompto del numero de soldados que les corresponde quando su magestad los pide..., y assi espero que como tan zelosos daran luego las providencias convenientes..., sin dar lugar a la estrañesa... que los gremios de Cervera con pretexto de Inmunitad quisiessen singularisarse en toda la provincia..."

Però sino era per deslliurar-los justament quan hi havia quintes, ¿de què servia doncs el privilegi d'exempció? Els gremis ni tan sols entrarien en el joc cortesà de veure a qui s'havia de cedir la precedència a l'hora de demanar o d'oferir soldats "voluntaris". No es fiaven de subalterns de sa Magestat: ¿i si tot plegat, com tantes altres vegades, no era més

que un astut invent dels qui malaconsellaven el rei i el suplantaven? Ells només acatarien ordres directament del monarca, que per alguna cosa se'ls considerava els seus vassalls preferits.

Llegida la carta del regent del Principat els soguers i espartenyers s'arrosaren d'espatlles, remetent-se a la reial cèdula d'exempció, la resolució anterior i "la representació que... de ella se feu a sa magestat..." (133) Aquest cop les autoritats ja donarien a entendre als plebeus de Cervera que consideraven la seva manera de fer-se l'orni una tàctica dilatòria per escapolar el servei. La segona gestió vingué de més amunt, i el to era força més agre. El marquès de l'Ensenada no va estar-se d'afegir a l'amonestació moral amenaces intimidatòries (134):

"El Rey ha entendido con extrañesa los efugios y pretextos que vuestras mercedes han buscado para diferir ó excusar el servicio de recluta que corresponde à esos gremios, y esta mandado executen... ahun aquellos que se hallen privilegiados y exentos de quinta; no esperaba Su Magestad experimentar la no fundada resistencia que vuestras mercedes han echo, y manda... que luego que reciban esta orden faciliten y executen... el servicio que les toca...; en inteligencia de que se adopte lo correspondiente à este ministro y al Comandante General Gaspar de Aitona paraque en el caso (que no se espera) de que vuestras mercedes incistan, y se obstinen en su resistencia, prozedan por los medios que tubieren por convenientes y eficaces à asegurar la obediencia del mandato."

Ni venint de Madrid, ni citant expressament l'aflicció del rei, ni amb la ~~cominació~~ cominació final aconseguiria el marquès de l'Ensenada moure gaire els plebeus de Cervera del seu entestament. Si el rei estava dolgut seria perquè algú havia interceptat el missatge i no li havia arribat llur oferiment, o bé els intermediaris n'havien desvirtuat el significat. La confraria de Sant Roc acordà que, "sens perjudici dels Reals privilegis" (tanta insistència a "demanar-los" soldats deuria fer malastruga), "se manifestia novament a sa Magestat la representació tenian feta... en oferiment no sols en la recluta se incinua, sino que tambe per lo Real Servey ofereixen novament las personas y bens y tot lo demes se puga per la defensa de la Real Causa, així en Comu com en particular..., del que se veu no ha entes jamay est gremi faltar al real servey..."

¿Fins quan va poder durar aquesta tossuda resistència passiva? Al llibre de Consells del gremi d'espardenyers i soguers no hi ha cap altre notícia fins passats nou mesos. Entre tant deuriem anar posant-se en execució els mals averanys vaticinats pel marquès de l'Ensenada, i la situació esdevindria difícil pels veïns. No sabem quines foren exactament les mesures de pressió adoptades per les autoritats per doblegar-los; però l'octubre de 1745 els confreres de Sant Roc decidiren, davant un decret del propi marquès de l'Ensenada, que (135), "apar no toca al present Gremi resoldrer sobre lo contengut en lo mencionat decret per dirigir-se á les Justicias y no á ells", estaven "Sols para obeir lo ordre del Il.lustre Senyor Corregidor..., que com á superior se li deu cumplir en lo que ordena y mana, estant prompte lo... Gremi pera Obeir quantes ordres

se digne sa Magestat donarlos..."

No manca a tanta imprevista deferència cap el mateix Corregidor que posaven verd en els memorials una punta de sarcasme. Però l'obstinada resistència a la nova quinta estava essent vençuda, encara que fos amb un any de retard. De tota manera, abans d'obeir el darrer dels apressaments els gremis llançarien un últim contraatac, força enginyós. Si el reclutament els deien que era "voluntari", i a ells tocava participar-hi tot i gaudir de privilegi d'exempció, ¿no haurien de col·laborar-hi també "voluntàriament" els gaudints de fur militar? Davant els mestres soguers i espartenyers (136)

"...fou llegit un memorial que per Joseph Meler en nom dels Gremis de esta Ciutat fou presentat... (al Corregidor, E.T.) per aque se servis declarar si los Cavallers y gaudints deuen concórrer a la gratificació de la voluntaria recluta que se demana al present per Sa Magestat..."

D'aquesta forma insinuaven que el privilegi "militar" es tamental i el seu, gaudit com a veïns, no eren de mena diferent. Però era ja la darrera municció que els quedava. Assabentats del decret de la regència del Principat que els concedia com a termini improrrogable el deu de desembre per efectuar la lleva, en el mateix consell resolgueren que el gremi "procu^rarà cumplir a dit decret à fi que lo servey del Rey no pate^sca atràs algun." Tenint en compte que ja havien aconseguit de retardar-lo tretze mesos cal reconèixer als confreres de Sant Roc un agut sentit de l'humor a l'hora de dictar les actes al notari.

Amb dignitat i fent el possible per salvar el principi formal d'exempció, concórrer a la quinta no deixava de ser, però, una amarga derrota pels veïns no privilegiats de Cervera. Un cop reeixit el parany de les exigències "voluntàries", després d'una en vindria una altra. I a la conculcació del privilegi de quintes seguiria també la desnaturalització del de bagatges.

El 1755 s'exigia als gremis i col·legis d'artistes de Cervera aportar cinquanta muls i un somader "para el transporte de granos dende Alicante â Madrid..." Eren els anys de la terrible secada iniciada el 1752, particularment dura en les seves conseqüències sobre els preus a totes les terres interiors. Abastir la capital de la monarquia era una prioritat d'ordre públic per al poder absolut. Reunits els confreres resolgueren que (137)

"...no obstante de hallarse la ciudad con una Real Zedula en que les haze libres... de semejantes cargos, la que se hara patente â el Señor Cavallero Corregidor, y tener la experiencia de haver gozado... en tales y otros cassos de semejante Inmuni-dad, estan siempre prontos, como a fieles y leales vassallos, en obedecer la orden de Su Magestad, por no tener tiempo de recurrir..."

Curiosa servicial disposició aquesta, que depenia dels plaços per recórrer el servei!

Hem vist els gremis aprofitar l'avinentesa de transformar les autoritats en "voluntàries" les seves servituds castrenses per equipar-se simbòlicament als cavallers, si més no en qües-

tió de privilegis militars. ¿Quina fou l'actitud dels estaments nobles de la ciutat en la lleva de 1744? Entengueren de seguida que els oferia una ocasió magnífica per recobrar la confiança del vèrtex absolutista, una mica enterbolida pel bombardeig de memorials de greuges adreçat a la Cort de Madrid pels plebeus, passant per damunt de llurs caps.

Jugaven amb un considerable avantatge: el seu fur "militar" (en palesa contradicció amb els termes de la prerrogativa) que els eximia d'aitals serveis (138) no seria invalidat tan fàcilment com el privilegi teòricament gaudit pels veïns de condició "vil i mecànica." No havien de témer veure's fent instrucció, o convertits en carn de canó. Qualsevol gest de la seva part, aquest si vertaderament voluntari, per ronyós i simbòlic que fos contrastaria visiblement amb la malfiada negativa de la pleb.

Poques setmanes després de publicada l'ordre de reclutament, a principis de 1744, el corregidor don Joan Miquel de Portell suggeria al Consell municipal, tan necessitat de fer mèrits davant els superiors com ell mateix (139):

"...reconociendose la Ciudad... ser de tanta recomendación del Rey... le parese que deve senyalar-se... en dar el maior numero de soldados que pueda practicarse..."

Donar com a soldats les vides dels altres es deia aviat, però no resultava tan fàcil de fer amb uns veïns díscols i tosuts com els de Cervera. En canvi, gratar-se una mica la butxaca estava planerament al seu abast:

"...y que se libre la porcion de dinero que pareciera á V.S. del Comun para grati

ficar á las personas que passaran á este Servicio... Y reconociendo que la Ciudad está ahogada... que á mas de lo que assignara V.S. se offresca porcion cada uno... como á Particular, y de bienes propios, y que se comuniqué á los Cavalleros y demas Personas de conocida fidelidad y zelo... para si dezean acompañar lo que resolvie re V.S.... al fin expresado."

11. Botiflers d'avui i d'ahir.

Els Regidors decidiren aportar cent cinquanta lliures del municipi, i 5,6 lliures cada un d'ells particularment. No era un dispendi excessiu per comprar el favor dels superiors. Quan passaren la patena a la resta de cavallers, i demás persones de "coneguda fidelitat", l'assumpte va prendre una nova i interessant dimensió: també es posava en venda, i a força bon preu, el descàrrec definitiu per les vel.leitats austriacistes d'aquells membres de la oligarquia local que s'havien decantat del cantó perdedor.

La col·lecta mateixa esdevindria a la vegada una mena de nostàlgic aplec dels llinatges que quaranta anys enrera l'havien compost, i una fugissera reedició de la vella Junta de Ciutadans Visibles de Cervera:

"Y despues à la tarde del mesmo dia... respondio Don Galceran de Villalba que le parecia muy bien... y que ofrecia entregar ...cinco libras y doce sueldos, y mas si conviniese, y lo mismo han respondido Don Antonio Vega, Don Joseph Meca, Don Jacinto

Gomar, Don Magin de Casanovas, Don Antonio Requessens, Don Francisco Valls, Don Antonio de Castor, Don Francisco de Monserrat, Don Francisco de Niubo, Don Joseph Vidal, Don Francisco Pinós, Don Gabriel Ganyet, el señor Jayme Guitart, Sr. Felix Montaner, doctor Joseph Bergada, Joseph Andreu menor, Raymundo Porta, doctor Francisco Boxadell ..., Geronimo Soler..., Geronimo Janer es crivano..., Domingo Retlla negociante..., Francisco Castells negociante..., Jayme Culubrans..., Joseph Cases sirujano..., Antonio Mallol... y el Doctor en medicina Juan Garriga dixo que daria lo que podria ..."

Comptant els vuit Regidors, eren en total: onze cavallers; dos ciutadans honrats; cinc amb tractament de "don" o "senyor"; vuit doctors en dret, filosofia o medicina, i notaris; dos apotecaris; i set botiguers, comerciants i negociants varis. Alguns dels voluntaris rebaixaren la seva aportació per sota la dels Regidors, generalment doctors amb poc o cap patrimoni. (140) Per fer-se veure, en canvi, plebeus amb la bossa grossa com el negociant Castells, o amb molt d'interès en romandre a la llista d'exempts com el forner Culubrans, licitaren ostentament els donatius patricis.

Els Vega, Villalba, Meca, Moixó, Muntaner, Casanoves, Perelló, Corts i altres, eren cases veteranes de l'antiga Junta oligàrquica. No tots els seus representants, és clar, estaven encara vius després de quaranta anys. Però vora una dotzena dels convocats, com a mínim, sumaven prou hiverns per haver pres part activa en la guerra de Successió, i set havien estat

denunciats per malafectes a la causa borbònica el 1716: tres ja eren el 1744 regidors, els cavallers Josep de Moixó, Celerí Pedrol i l'apotecari Bru Perelló; els altres quatre, encara no del tot rehabilitats en el nou règim, eren el notari Jeroni Ja_{ner} i els cavallers Magí de Casanoves, Antoni Vega i Galceran de Villalba. (141)

És el cas d'aquest darrer cavaller el que mes va destacar per sobre tots en aquells anys de constant enrenou a Cervera. No era casual esmentar-lo l'acta del Consell municipal en un destacat primer lloc. Galceran de Villalba s'havia convertit llavors en paradigma de la definitiva reconciliació entre els membres de la noblesa i els estaments privilegiats de la ciutat momentàniament enfrontats (i a la llarga profitosament: en qualsevol desenllaç la divisió havia de permetre'ls mantenir-se en el poder) en la passada guerra.

L'arramellament dels privilegiats al costat de l'Ajuntament forjava un front comú molt perjudicial per a l'estratègia plebea que cercava aïllar els Regidors al màxim i fer ingobernable la ciutat fins a fer-los caure. Era, a més, un símbol massa visible per no explotar-lo en la guerra de memorials, destinada justament a desgastar els que la pleb considerava usurpadors, com a mostra de la seva capciosa traïció. Va fal_{tar}-los temps als gremis per denunciar que (142)

"...don Garceràn Villalba, infiel vassallo de V. Magd., quien se hallava en servicio del señor Emperador Carlos sexto en el tiempo de las Guerras passadas del Principado de Cataluña, sin tener en dicha ciudad mas bienes que una casa (143), se ha

retirado estableciendo en ella su domicilio..."

Mentre segons els plebeus tornava descaradament d'un llarg exili polític l'infidel cavaller, els capitans de la confederació gremial de la Bona Voluntat, per descomptat "fidelíssims" vassalls de Felip V, estaven desterrats a la Seu d'Urgell (de fet a Granyanella, tocant a Cervera, però això no ve al cas) per obra precisament dels capgirats amb qui s'entenia en Galceran de Villalba. Això plantejava un greuge comparatiu escandalós:

"...como mal vassallo de V.M. no puede ser de algun provecho â los fidelísimos ... por lo qual Suplican a V. Magd,... se sirva mandar que... salga de la Ciudad, y establezca y mude su domicilio en otra parte..."

Però hi havia un altre motiu encara més important d'aquesta "repugnància" de la gentussa menestral i pagesa, el poble menut de Cervera: l'amistançament entre els grossos de la població, els botiflers de 1705 i els de 1744, era un perill per a ells. No s'estaven d'escriure-ho al rei:

"...antes bien, con su introduccion y manejo en los que tienen el Gobierno sea pernicioso en gran manera al Comun, y particulares... porque es pernicioso â los fidelísimos vassallos de V.M. el que habite en la ciudad un infiel vassallo poderoso ..."

Poderós: vet aquí l'adjectiu que explicita el temor principal pel que no volien els confreres plebeus de Cervera cohabitar a la mateixa ciutat amb aquest "infidel" vassall!

A principis de 1745 el fiscal del consell de Castella, que per aquests anys sembla haver tingut damunt la taula més pa pers de la petita Cervera que de qualsevol altra ciutat del regne, incloïa aquest assumpte en les seves constants consultes amb l'Audiència de Barcelona. L'informe dels sis magistrats seria taxatiu: "no considera digna de la menor atención ... la instancia que hacen contra él los Gremios y Vecinos de Cervera." Els motius que adduïen resulten extraordinàriament il·lustratius dels veritables fonaments en els que s'havia basat a Catalunya la nova estructura de poder de l'absolutisme borbònic després de la guerra de Successió (144):

"Es cierto que Don Galceran de Villalba siguió el Comun error de la Provincia en las últimas turbaciones del Principado, pero desde que se halla reducido al suave Dominio de V. Magd., y que gozan sus naturales del Indulto que por V.R. Piedad les fue concedido, ha vivido siempre... con la mayor quietud, interessandose con mucho zelo en el cumplimiento y observancia de las Reales Ordenes de V. Magd., y asociando algunas vezes en cosas de V. Real Servicio â los Corregidores (sic) de aquella ciudad, donde ha sido siempre su conducta correspondiente â su distinguida nobleza y calidad."

Pels vertaders col·laboracionistes catalans amb el projecte polític del rei Borbó, els més genuïns botiflers, ja feia molt que s'havia girat la pàgina del conflicte successori, i n'havien encetat moltes d'altres en blanc. El desenvolupament d'aquell programa absolutista suposava l'avinença amb la noblesa i els alts estaments del Principat, i era aquesta necessitat

bàsica del nou poder la que dictava els criteris d'aval polític un cop deixat enrera l'episodi bèl·lic. Eren els regles del joc que l'Audiència aplicava, amb tota congruència, el 1745: la "qualitat" de noblesa o la condició estamental, la "quietud", el servilisme en l'acatament dels dictats del poder absolut, la cooperació interessada amb les autoritats i institucions. Tot allò que feia de l'austriacista de 1705 don Galceran de Villalba un perfecte botifler quaranta anys després de resolt el problema dinàstic. Exactament tot allò que convertia la pleballa cerverina, que en defensa dels seus propis motius "patriòtics" havia recolzat amb coratge el candidat guanyador, en suspecte de rebel·lia, d'insolència i preparació il·legal de la subversió.

Als ulls dels poderosos qui mereixia escarment eren els pertorbadors i malobedients gremis de Cervera, i l'exili dels seus dirigents promotors d'avalots els estava molt ben aplicat. En canvi, fer mercè d'una intencionada amnèsia oficial al passat d'un cavaller caragirat, ben disposat per fer mèrits a collaborar amb les autoritats, afermava convenientment l'estabilitat del nou règim segons les seves prioritats polítiques. Si la repressió que va caure sobre els primers no va ser més dura fou perquè qualsevol poder, també el poder absolut, té necessitat de fer teatre. I Cervera era en el set-cents tot un escenari.

12. ¿Qui mana aquí?

L'altra cara de la moneda amb què don Galceran de Villalba va adquirir la lenitat dels governants borbònics foren les conseqüències oposades d'inclinar-se el noble Francesc Grau de Sunyer del costat dels gremis. Ens ha aparegut per primer cop amb el conflicte del formatge, vi i pesca salada aconsellant tàctiques de resistència als plebeus.

Durant la guerra de Successió havia pres les armes per la causa borbònica juntament amb els seus dos germans, seguint l'exemple del seu pare don Antoni Grau i d'Alinyà. El propi Felip V va fer estada al seu palau del carrer Major de Cervera en dues ocasions, i el seu decantament va comportar-los "persecuciones y saqueos de los enemigos". (145) Però, encara que el pare Antoni Grau és esmentat per Corts com a capità suplent del Regiment dels Naturals de Cervera format el març de 1712, (146) en els relats que ens han pervingut dels moments més decisius els Grau no hi figuren com a "visibles" prenent part a les famoses "juntas" de notables. En canvi, la pleb destacaria en els seus memorials el 1745 que "Don Francisco Grau de Sunyer con sus hermanos, y familia, ...en dichas Guerras passadas los capitanearon señalandose tanto por el Real Servicio..." (147)

El destí sembla haver volgut unir, en certa mida, la dissort política de Francesc Grau amb la d'aquests gremis plebeus. Els serveis del seu pare foren recompensats amb el nomenament de regidor perpetu, però morí poc després de rebre el corresponent despatx. El primogènit, que aleshores tenia divuit anys, intentaria icupar la plaça vacant d'Antoni Grau i

d'Alinyà (fet ben general després, amb la quasi-patrimonialització hereditària d'aquells càrrecs). La seva petició del 6 d'agost de 1718 seria informada per l'Audiència avalant la seva benemèrita condició, demostrada seguint en la guerra les passes del seu pare, però assenyalat la minoria d'edat del candidat que només el rei podia dispensar. Finalment, li passarien al davant l'apotecari Josep Corts i el confiter Josep Mora. (148)

¿Quin va ser exactament el paper d'aquest personatge d'un llinatge nobiliari i benestant (149) enmig de la lluita entre les capes plebeas, articulades pels gremis, i l'Ajuntament borbònic, recolzat pel Corregidor, la majoria dels estaments privilegiats i -més discretament- per l'Església?

Els seus compatricis en el poder arribarien a presentar en ocasions don Francesc Grau de capdavanter i veritable director de l'avalotament plebeu. Un informe de l'Audiència de principis de 1745 venia a dir, sorprenentment, que tot el bonbardeig de memorials practicat pels gremis de Cervera no eren més que focs d'artifici amb greuges inventats per tal de defensar-lo de la causa criminal que li havia iniciat don Joan Miquel de Portell (150):

"...el principal intento de los dichos capitanes y Gremios es solo insinuar las prenotadas aficciones â fin de exponer que Don Francisco Grau es, y ha sido en medio de ellas, y en todos tiempos quien los protege y mantiene en quietud, y que por esta Razon no ha dudado el Corregidor formarle tambien sumaria Criminal... en cuios terminos representan que si fuesen privados des

te su Unico defensor y Padre de los Pobres, se hallarían del todo desamparados y expuestos â la ultima desesperacion é infelizidad..."

Una altra valoració molt extensa del conjunt de la conflictiva situació existent a Cervera, continguda en el mateix informe de l'Audiència al Consell de Castella parlava de (151)

"...las Vastas pretensiones y extraordinarios recursos que ha fraguado el Voluntario Capricho de sus Particulares, o la reboltosa fantasía de quien los Influye y los maneja."

Contribueix a aclarir el sentit d'aquesta passatgera al·lusionó a un ocult director que orquestava la multitud al seu so, un curiós pas del llibre de Josep Corts "Estado Antigo y Moderno de la Ciudad de Cervera" (152):

"...la gente mas principal de la plebe, que es el genio mas capaz para las revueltas y novedades, y el que vive mas lejos del conocimiento de la verdad, dejandose alucinar de las vanas promesas y favores de los Estadistas, los cuales publicando máximas solo en la apariencia verosimiles, resultan con ellas fines bien agenos de lo que pintan."

Això està referit concretament a la guerra de Successió, i no té aparentment cap relació amb l'assumpte que tractavem. Però, precisament per això, encara ens revela més el sentit general d'aquest alligonament polític-moral, deixant-nos entreveure la mentalitat d'un dels vuit ocupants de la plaça de Regidor vitalici a Cervera: Corts, "artista" amb delers aristo-

cràtics, considerava el "geni" de la pleb massa simple per ca
 pir les difícils matèries del govern. (153) Si el populatxo,
 naturalment displicent i inepte pels afers polítics, mostrava
 una insistent determinació per intervenir-hi, senyal que algú
 els hi ho havia ficat al cap per manejar-los al seu arbitri
 inconfesable.

Aquesta manera de veure les coses sembla força adient a
 un entusiasta servidor de l'absolutisme. Hom només hi troba
 a faltar la mínima capacitat autocrítica d'aplicar-se reflexi
 vament el mateix argument com a Regidor, quan la pleb s'esta
 va "quieta" i obeïa sumisament els dictats (¿també inconfesa
 bles?) del poder absolut; però els interessos de classe impo
 sen de vegades severes restriccions al "coneixement de la ve
 ritat" que Josep Corts creia patrimoni exclusiu de la seva
 èlite social.

Per acabar de refermar que es tractava d'un tret caracte
 rístic de la filosofia política rectora del comportament de
 les classes dirigents tradicionals, comfortablement acomodades
 en l'aparell de poder borbònic, i no d'una dèria particular,
 don Andreu de Massot -cronista i Regidor com Josep Corts- di
 ria el 1789 exactament el mateix dels seus enemics polítics,
 els "èmuls" del "partit de l'oposició" local (154): "se valen
de mil mañas para hacer gente, mayormente del vulgo, al que
atraen con el pretexto de que van a libertarles de esto o del
otro, sin que jamás llegue el dia de las promesas..."

Són els mateixos prejudicis de classe que havien portat
 l'Audiència de Barcelona, trenta-cinc anys abans, a, literal
 ment, atribuir l'autoria de la rebel·lió plebea contra l'Ajun

tament i el Corregidor de Cervera al noble senyor Francesc Grau (155):

"...es ciudadano honrado de Barcelona, y está bien aparentado, su habilidad es suficiente, su genio no parece bueno, y se le atribuye haver commovido y sostenido abiertamente la Plaza de la Ciudad de Cervera contra el Ayuntamiento de la misma, por cuya razon no está bien visto en ella ..."

Passat en 1754 el moment de màxima agitació, quan Cervera havia estat a punt de ser del tot ingovernable, el màxim òrgan governatiu del Principat, reveient els esdeveniments amb els ulls de les classes privilegiades, havia d'atribuir a un traïdor del seu propi rang -algú ben "emparentat"- l'aixecament de la població. Entre la plebàlia es podia suposar un "geni" inclinat a la revolta, però mai la "suficient habilitat" per dur-la a terme amb perspicàcia.

No caiguem nosaltres en el mateix desfaiçonament, fent molt més subalternes les classes plebeas del que ho foren. Les notícies sobre el moviment de protesta dels veïns comencen molt abans de sortir en escena Francesc Grau, i els memorials redactats pels gremis, o per instància seva, tenien la seva pròpia manera de situar el seu paper. Mai no el presenten com un dels seus. Era un aliat que estava per sobre d'ells, i en vers el qual reproduïen tot el reconeixement i la deferència cap a la classe rectora que se'ls suposava en tant que plebeus, però que negaven a tots els altres representants d'aquella classe que veien com enemics (156):

"...Don Francisco Grau de Sunyer es y ha sido en todos los tiempos el unico Padre y Protector de los Pobres Vecinos, y el que con su autoridad y afecto en medio de tantas Tropelías como padecen los contiene, y mantiene en quietud en la esperanza de que Vuestra Real Persona y el Consejo pondran remedio â tantos males..."

Destriant entre els patricis de la localitat el que s'ha via fet mereixedor de respecte i veneració, per contrast amb la resta de la seva classe que s'havien guanyat l'oprobí del poble, els plebeus estaven dient tàcitament quin era als seus ulls el comportament que s'esqueia als "poderosos" per ser dignes de la seva missió dirigent, per obtenir l'aquiescent acatament de la multitud que permetria perpetuar la seva hegemonia: el d'uns "pares bons i afectuosos", l'autoritat dels quals havia de basar-se en el seu paper de "protectors" dels "pobres veïns."

Evidentment tot això entrava dintre el joc de deferències recíproques del paternalisme del segle XVIII. (157) Però aquest paternalisme es trobava a mitjan de segle notablement esquinçat a Cervera pel que feia a les relacions entre el poble, i totes les autoritats de la població i el Principat. No més mantenien la seva credibilitat el rei, sempre tan llunyà, i aquests pocs patricis "aliats" de la causa plebea potser perquè encara creien en el consens comunitari local com a font de legitimitat en l'exercici de la seva funció rectora.

En qualsevol cas, era un paternalisme ben feble. La màxima influència que sobre el seu comportament li reconeixien

els plebeus a don Francesc Grau era, tot al contrari de la imputació d'instrumentalització i esvalotament feta per l'Audiència, justament la d'apaivagar i moderar els ànims encrespats de la "turba" (158):

"...siendo indubitable que â no hallarse continuamente pacificado el animo hostigado de los Vecinos por Don Francisco Grau de Sunyer, con sus hermanos, y familia,... que en las presentes aflicciones son los Unicos y solos Protectores del Pueblo, pudiera haver sucedido la Ultima y mas fatal desgracia..."

Aquesta era la seva capacitat "hegemonica": els Grau no "manaven" la multitud plebea, que tenia els seus propis òrgans de deliberació assembleària i de representació; només contribuïen a "menar-la", conduir-la cap a formes no desesperançades d'esclatar la rancúnia popular (159):

"y... porque Don Francisco Grau... es... el unico Padre y Protector de los Pobres Vecinos..., el Corregidor, a su fantasía le ha tambien formado sumaria de Causa Criminal y le ha remitido â la Real Audiencia del Principado, por lo que se hallan los Vecinos en la Ultima desesperacion, y es de temer ejecuten el estrago que dizen y escriben si dicho Don Francisco sale de la Ciudad llamado por dicha Audiencia..."

És clar que això formava també part de la utilització de liberada d'un possible esclat de violència desesperada com amenaça dissuasoria. Però, com totes les amenaces, per fer el seu efecte havia de ser creïble; i per ser creïble els primers en prendre-se-la al peu de la lletra havien de ser els propis

veïns. D'altra banda, hom no pot estar contínuament recurrent a la darrera de les amenaces. No com a dissuassió genèrica, sino per comminar l'adversari a recular en un moment determinat, l'amenaça amb l'últim i definitiu esclat s'havia de dosificar per a molt comptades ocasions: una exigència irrenunciable i imperiosa, que no podia esperar, desglossada del conjunt d'objectius programàtics.

Els gremis de Cervera van reservar-la per a en Francesc Grau de Sunyer. ¿Per què aquest interès tan gran dels confreres de la Bona Voluntat en evitar que es foragités el seu únic "cavaller protector"? Aquesta actitud contrasta amb la mena de solidaritat entre iguals practicada amb els capitans dels propis gremis exilats arran l'avalot de dos anys abans: convertits en víctimes escollides de la fèrula del corregidor i els regidors, els pagaren col·lectivament la defensa i la fiança primer, fent-los costat després amb les velles xarxes de complicitats que impediren de fet allunyar-los més enllà de cinc quilòmetres. Els màrtirs de la causa plebea eren capaços d'afrontar així el despotisme de les autoritats, desafiant-lo. I mentre s'estaven a Granyanella, la guerra de memorials es recruava, el setge als governants de la població no s'hi deixava.

Amb en Francesc Grau era tota una altra qüestió. El seu paper d'amic de la pleb en els rengles de la classe rectora era una esperança de poder aconseguir en algun moment una sortida política a la lluita, funció que els propis capitans dels gremis no esperaven accomplir. L'aptitud que li reconeixien d'evitar un inútil vessament de sang raïa, mes enllà de l'amenaça mateixa, en això: oferir una solució de recanvi entre els

dos extrems de la perpetuació insuportable de l'injust i desvirtuat estat de coses -el desordre present- i un futur esclat de cega ferotgia justiciera, disposada a tot.

Els gremis semblen haver estat conscients que aquesta darrera possibilitat fóra la fi de tota esperança de millora, i del propi moviment de protesta, en atraure una repressió militar que no podien endurar. No els mancava pragmatisme a l'hora d'avaluar alternatives, i sabien bé que les seves esperances de guanyar passaven per derrotar políticament les autoritats de la ciutat, isolant-les i cercant-ne substituents viables. En la cultura política del realisme popular aquest objectiu prenia la forma tradicional d'una restauració de l'ordre "recte" i "vertader" d'"abans", d'un passat sempre bromós.

No en va, l'informe negatiu sobre la persona de Francesc Grau signat per l'Audiència el 1754, imputant-li una direcció de la protesta contra l'Ajuntament que mai no havia realment exercit, va motivar-lo haver-se presentat novament com a candidat a la plaça de regidor deixada vacant per la mort d'un ocupant. (160) De la mateixa manera, la menció del seu germà doctor Josep, o del també catedràtic Magí Indilla, es feu en els memorials plebeus proposant-los com a substituents del Corregidor la destitució del qual demanaven (161):

"...que ay hijos de la Ciudad nobles Doctos de gran Christiandad y Celo del Real Servicio, y del bien publico, y particular de los Vezinos, como son el noble doctor Don Joseph Grau de Sunyer, Cathedratico de sexto de Decretales, y el doctor Don Magin Yndilla, Cathedratico de Visperas, para que disipada la tempestad de tantos peli-

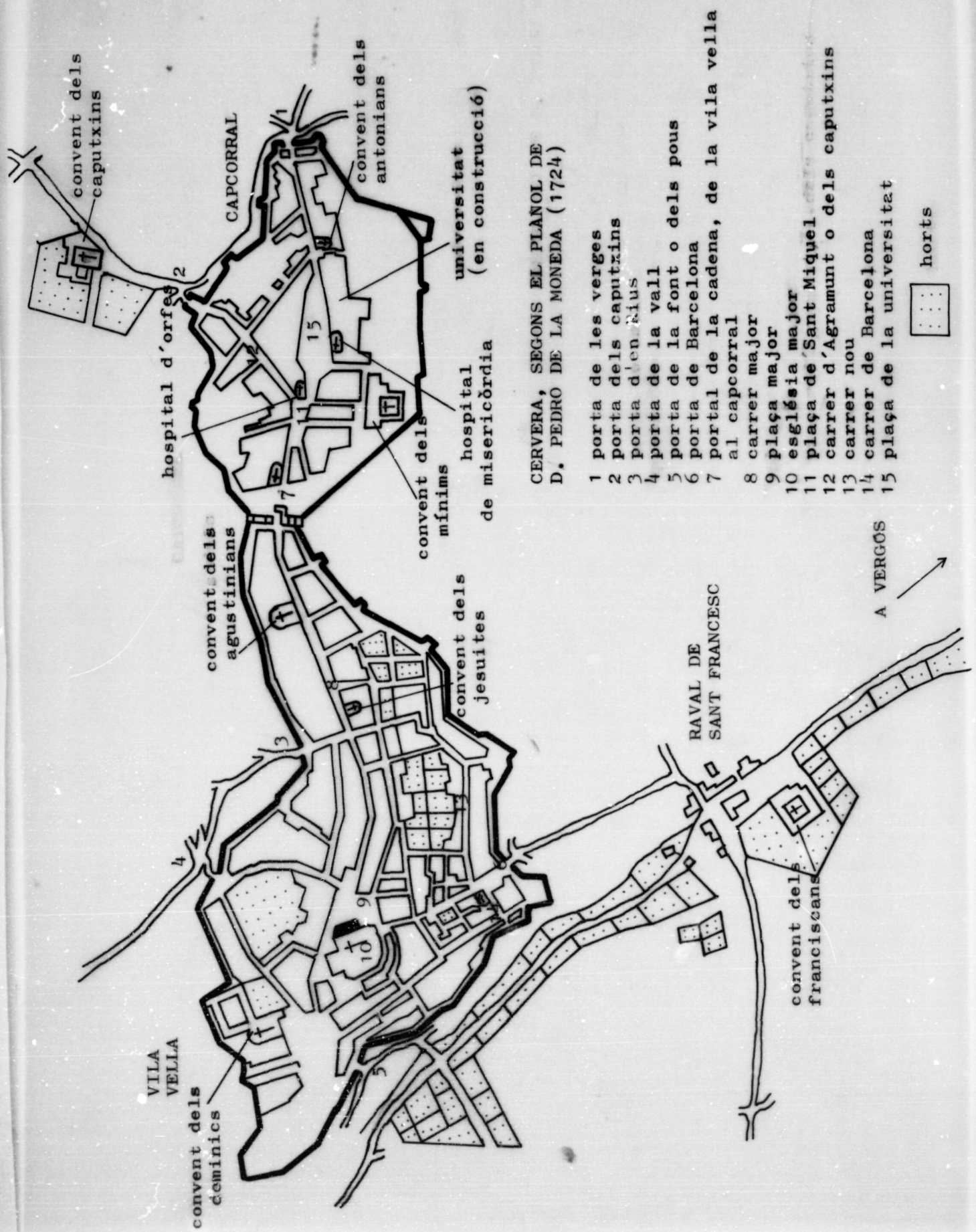
gros, y disturbios, consigan el dia sereno y claro de la paz y de la quietud..."

Eren, és cert, solucions de recanvi a dintre del sistema polític vigent, "reformistes"; però el "bon ordre" que els plebeus cercaven de restaurar amb una estratègia i una cultura política reialistes no era, de cap manera, l'absolutisme que Felip V va imposar a Catalunya aprofitant la victòria militar sobre uns vassalls alçats en armes contra ell. Ho prova el projecte d'alternativa política local -retorn a càrrecs anuals, intervenció dels gremis a la gestió del Comú- que presidia la lluita dels veïns de Cervera contra l'encarnació d'aquell absolutisme a la població. Ho prova també que el rei absolut, fora d'alguns gests teatrals, no va concedir cap d'aquelles reivindicacions programàtiques importants.

Però la lluita no resultaria, al cap i a la fi, del tot inútil. Al menys l'avís dissuasori d'un imminent esclat de fúria incontenible seria, en el seu moment, prou eficaç. A finals de 1745, ja ho hem vist, el fiscal suprem de la monarquia borbònica sobreseia la causa criminal contra en Francesc Grau i de Sunyer per haver ensenyat la desobediència civil a la multitud de Cervera, en matèria de formatges, vi blanc, bacallà sec o arengades.

13. Els molts, però poc visibles veïns capdavanterers de la pleb.

Si a la pleb de Cervera no la manaven senyors, ¿qui n'era el capdavanter? Ja hem pogut observar que cada gremi delibera va per separat i nomenava representants que anaven canviant a

CERVERA, SEGONS EL PLANOL DE D. PEDRO DE LA MONEDA (1724)

- 1 porta de les verges
- 2 porta dels caputxins
- 3 porta d'en Rius
- 4 porta de la vall
- 5 porta de la font o dels pous
- 6 porta de Barcelona
- 7 portal de la cadena, de la vila vella al capcorral
- 8 carrer major
- 9 plaça major
- 10 església major
- 11 plaça de Sant Miquel
- 12 carrer d'Agramunt o dels caputxins
- 13 carrer nou
- 14 carrer de Barcelona
- 15 plaça de la universitat

horts

cada ocasió, seguint el seu propi sistema de càrrecs anuals rotatoris. No va haver-hi, doncs, una direcció única i estable de la lluita. Es mantenia sempre mercès a la mancomunió d'unes confraries que funcionaven assembleàriament.

Tot i això, van destacar-se uns pocs individus que en els anys de màxim enfrontament, de 1742 a 1750, actuaren de portantveus de la voluntat de tots els veïns encomunats per medi dels gremis. Foren els blancs escollits per la repressió del Corregidor després de l'avalot de 1743, en el que "se particularizaron los Capitanes de los Gremios." (162)

Només conec la identitat d'un dels exiliats. Si haguéssim de cercar un dirigent, algú que hagués encapçalat la revolució gremial contra el règim municipal i governatiu borbònic a Cervera, és el seu nom que reuneix tots els mèrits: Josep Mestre, un coratjós fuster que -curiosament- responia també el renom de "pansit".

Vivia a la casa número trenta-un del carrer del Portal de les Verges, entre les del teixidor Francesc Codina i la llogada per un fadrí mestre de cases al ric propietari Jaume Trilla; és a dir, aproximadament entre on avui hi ha una llibreria i una caixa d'estalvis a l'acera de xaloc del carrer dit del general Güell. (163) Una casa en propietat senzilla, valuada pel cadastre de 1744 en 220 lliures. Afegint-hi quatre "vinyes" i un hort, de 14,4 jornals en total (6,3 hectarees), reunia un modest patrimoni de 730 lliures. Es trobava, per tant, entre el 89,5% dels habitants acadastrats a Cervera amb un nombre de béns inferior a les 1.000 lliures, que aplegaven en conjunt només el 34,4% de la riquesa de la ciutat. (164) Però en

una posició no molt allunyada d'aquella frontera, doblant gairebé la riquesa mitjana de tots els menestrals (370,7 lliures) i superant per poc la de tots els qui exercien el seu ofici de fuster (652,2 lliures). En definitiva, un artesà de situació econòmica humil però no mísera, de condició plebea i "vulgar" però capaç de redactar i signar extensos memorials amb fines argumentacions polítiques, que no s'acoquinava ni compareixent com a reu davant el senyor Corregidor. (165)

Essent el més sobresortint, el seu nom acostuma aparèixer en escena juntament amb dos més, el comerciant Josep Boldú i el pagès Francesc Cosí. Els tres formaven una mena de triumvirat força representatiu dels tres grups socials no privilegiats de la ciutat: pagesos, menestrals, comerciants. (166) Però els dos habituals acompanyats del nostre mestre fuster gaudien d'una situació econòmica molt més acomodada, malgrat compartir amb els pobres de la pleb uns mateixos rengles estamentals.

Francesc Cosí pertanyia a la minoria de pagesos rics, o pagesos-negociants, que prestaven diner amb censals i altres instruments de crèdit vigents, arrendaven el cobrament de drets senyorials i participaven en tota mena de petits però profitosos tractes rurals. El patrimoni immoble i les rendes que acabaven reunint d'aquesta forma podien igualar, o encara superar els detentats per famílies patrícies. Els béns de Francesc Cosí a Cervera sumaven 4.142,8 lliures, amb quatre bones parcel·les de secà i un hort de, 39,3 jornals en total (17,1 hecàreas), cinc cases estimades en 1.660 lliures i onze censals declarats oficialment per un capital de 766 lliures.

Quatre dels edificis els tenia llogats, i el que habitava al carrer Major, avaluat en 600 lliures com altres casalicis i palaus del mateix carrer, era òbviament el millor. Es trobava al principi mateix de l'artèria central de la vila vella, fent cantonada amb el portal de la cadena a la banda de xaloc (on ara hi ha el monument a tots els caiguts per la pàtria, donant a la plaça Lluís Sanpere). Hi vivien, a més del propietari, dos fills de vint-i-quatre i divuit anys, un mosso jornal·ler de vint, dues mules i un ase (les dones de la casa no s'anotaven mai a la llista del cadastre, mancades d'interès militar o fiscal, a menys que transitòriament en fossin les propietàries).

(167) A la llista dels més rics de la ciutat el pagès Francesc Cosí ocupava el lloc divuit el 1744, per sota del comerciant Antoni Castells i davant el també negociant Gaspar Salat, el regidor i ciutadà honrat Josep Móra i el propi cavaller aliat don Francesc Grau.

Passant també de llarg la ratlla de les mil lliures, el comerciant Josep Boldú, mestre de postes i propietari de l'hostal situat a les cases de Vergós, no arribava tan amunt. El seu patrimoni s'estimava en 2.551,2 lliures i el situava en el lloc quaranta-vuit, per sota el cavaller i regidor don Joan de Montaner i per davant un pagès ric o el notari Jeroni Janer. Sumava 49,1 jornals (21,4 hectàrees) amb cinc peces de secà i un hort, avaluats en 1.851,2 lliures. L'hostal de Vergós li rendava a l'any quaranta lliures. La seva casa al carrer Major estava situada al mateix costat que la del pagès Francesc Cosí, però una mica més endavant, entre els palaus del Regidor degà i primer propietari individual de la ciutat don Bonaventura de

Montaner (els dos enemics s'estaven porta per porta) i dels també cavallers Meca. Estimada en quatre-centes lliures, l'habitaven com a representants del gènere masculí en Josep Boldú, el seu fill Antoni de vint-i-quatre anys, i un altre esmentat com a "fill de la ventura" que portava el mateix cognom de la família i l'havien batejat Silvestre. Tot això pujava 3.051,2 lliures, però un censal contret amb la senyora na Agustina de Montserrat i Mir li rebaixava la xifra en cinc-centes lliures, i quinze llocs a l'escalat de riquesa. (168)

Aquesta terna plebea d'un fuster, un pagès i un comerciant jugaria un paper rellevant en els anys centrals del segle, però no eren uns cabdills carismàtics i insubstituïbles. L'apoderament de cent i un veïns a la primavera de 1742, que segons el Corregidor hauria estat l'origen del Gremi de la Bona Voluntat (169), va recaure en una altra terna formada per Llorenç Ferran, Ramon Serra i Bonaventura Domènec.

El revenedor Llorenç Ferran tenia una "vinya" de 4,9 jornals (2,1 hectàreas) i dues cases al carrer d'Agramunt (avui carrer Alliberació) de 180 i 120 lliures respectivament. Residia a la primera en companyia d'un ase (recordem un cop més que les acompanyants de l'altre sexe s'ometen). Tot el seu patrimoni eren 537,5 lliures. El pagès Bonaventura Domènec posseïa una peça de terra o "vinya" amb la típica trilogia de cultius de 13,8 jornals (6 hectàreas) avaluada en 530 lliures; però la casa que habitava -al bell mig del carrer Major, del cantó de mestral, a dos portes del palau de don Francesc Grau- la tenia llogada per nou lliures a l'any, i això li rebaixa el valor dels seus béns a 350 lliures.

En canvi, Ramon Serra era un pagès molt ben acomodats, que ocupava el lloc que feia setze entre els més afortunats. Amb 33,9 jornals (14,8 hectàrees) estimats en 2.102,5 lliures en ser de molt bona qualitat, una casa de 400 a la travessia davant Sant Francesc de Paula (paral·lela al carrer del call), una caseta d'eines a Vergós, un ase i 2.019 lliures en catorze censals confessats, reunia un patrimoni de 4.541,5 lliures. Just a sota el senyor Fèlix Montaner, aquest valor el col·locava per davant del també síndic plebeu i pagès-negociant Francisc Cosí.

Quan el rei ja havia perdonat els desterrats però encara els cercaven per fer-los-hi saber, a finals de novembre de 1745, hem vist actuar un altre diputat de tots els gremis alhora: Josep Meler. Era un teixidor en una situació econòmica molt modesta: una "vinya" de 2,6 jornals (1,1 hectàrees) i una casa a la plaça de la Universitat-on vivia amb dos fills de 21 i 24 anys, 316,3 lliures en total. La seva aparició com a suplent dels represaliats palesa un cop més que el tremp de la lluita no depenia de la braó d'un petit nucli dirigent.

El combat plebeu a la Cervera de mitjan segle XVIII es recolzava en una organització molt sòlida, i una voluntat molt ferma sempre consensuada en les assemblees de les vuit confraries encomunades. Una vertebració capaç no solament de fer-se càrrec solidàriament de les víctimes de la repressió, també de substituir-les en llur paper dirigent i, en lloc de fer-se enrera, recruar encara més l'assetjament tenaç de les autoritats de la ciutat. Molt més que l'incompliment mig encobert de l'ordre d'exili fora el corregiment, aquest havia de ser el verita

ble desafiament als cops intimidatoris del Corregidor i la Reial Audiència.

Si d'aquells que hem vist actuar de representants de tots els veïns formant Comú, passem a considerar els síndics delegats per cada confraria per anar menant la lluita en cada moment, ens trobem amb un nucli vertebrador de mig centenar de persones. Podriem també seguir ampliant l'organització plebea fins aquella reunió de cent i un veïns, una mica enigmàtica, assenyalada com a origen de la idea d'unir-se en Gremi de la Bona Voluntat. I encara no hauriem acabat en la recerca d'organitzadors del moviment de protesta: hi havia també els capitans electes per cada confraria, i com anaven canviant cada any, al cap dels vuit en què l'enfrontament fou més dur (1742-1750) trobariem prenent directament part en el seu sosteniment organitzatiu gairebé tots els mestres artesans, els pagesos agremiats a la confraria de Sant Isidre, els diferents individus i oficis agrupats a la de l'Àngel Custodi, i els joves solters reunits en el gremi dels fadrins. Una força amb arrels molt fondes en aquestes associacions del poble menut i les capes no privilegiades, de caire a la vegada econòmic, social, assintencial, religiós, festiu, cultural i polític.

No havent pogut identificar aquell centenar més un de veïns fundadors del Gremi de la Bona Voluntat, he assajat de reconstruir indirectament la composició del nucli intermedi entre la mitja dotzena que actuava de portantveu de tots els gremis alhora, i els capitans rotatoris escollits anualment per a tota mena d'affers a cada una de les confraries. Prenent els noms dels qui s'esmenten com a diputats especialment elegits a

cada gremi per separat, i per tasques directament lligades a la lluita veïnal comuna, he reunit una llista de quaranta-set persones (inclosos els que actuaren de síndics destacats), que es reproduïx com apèndix num. I d'aquesta secció. (170)

En la seva immensa majoria eren menestrals, i alguns pagesos de situació econòmica poc folgada, i en certs casos gent en situació d'autèntica pobresa (n'hi ha sis els deutes o lloguers capitalitzats dels quals superen el valor de tots els seus béns). Trenta-nou (un 83%) estaven per sota les mil lliures, i vint-i-sis (55%) per sota les cinc-centes. Però destaquen al seu costat una minoria de cinc pagesos rics, dos menestrals benestants i el comerciant Boldú amb més de mil lliures per cap, que tenien en conjunt més béns que tots els altres junts (57,6%).

Tres ja han estat presentats amb detall. Els pagesos rics Josep Garriga, Geroni Montiu i Pere Joan Roca responen al mateix patró que els Cosí o els Serra: no molta terra però bona i cara, cases ben posades en els llocs centrals de la ciutat i estimades entre quatre i sis-centes lliures, un parell de cavalleries, i censals. El patrimoni del sabater Francesc Brach i el ferrer Francesc Pijoan només diferia del d'aquells pagesos-negociants en les cases un xic més modestes (320 i 240 lliures), tenir menys cavalleries i terres de qualitat una mica inferior, i pagar importants impostos "gananciales" que els atribuïen ingressos imposables d'un centenar de lliures a l'any derivats de l'exercici del seu ofici. Podriem afegir a aquesta èlite entre els capdavanter plebeus el fadrí Pere Trilla, fill d'un pagès benestant amb més de tres mil lliures declara

des al cadastre (ocupava el lloc trenta-tres entre els més rics), i el metge fadristerne Joan Garriga per estar en possessió del títol de "doctor", malgrat no tenir cap propietat i viure en una casa de lloguer.

Amb tot, el predomini de gent poc benanant a l'esquema organitzatiu gremial és ben manifest. Dels quaranta-set síndics, només una vintena vivien a les parts altes de la vila vella, de costat amb privilegiats i acomodats -dotze al carrer Major, dos a la sebolleria i sis a la devallada al convent de Sant Domènec-. Els altres residien a barris clarament pagesos i menestrals, perifèricament situats respecte aquell centre axial: cinc als carrers Nou i de Barcelona, a la zona de forta pendent a la banda de xaloc de la vila vella; un al veïnat de Vergós, i els vint-i-un restants habitaven la zona de majoria menestral situada al capcorral (Portal de les Verges, Plaça de la Universitat, carrer Agramunt, carrer del Call i travessia davant el convent de Sant Francesc de Paula).

Conec únicament les edats de catorze, i anaven des de vint a setanta anys, amb una mitjana de 39,6 (potser una mica esbiaixada pels fadrins més joves dels quals el cadastre acostuma a donar sempre l'edat, a diferència dels pares de família que rarament hi figura). Els joves coparticipaven doncs a la direcció del moviment per medi de la confraria de Sant Ramon de Penyafort, però el gruix eren homes madurs i no mancaven avis venerables encapçalant la rebel·lia.

D'aquesta temptativa de treure a la llum la composició de la confederació gremial, que va vertebrar la protesta contra l'Ajuntament borbònic a Cervera, se'n desprenen tres conclu-

sions generals. La primera és la impossibilitat de segregar un nucli de conspiradors o d'il·luminats dels quals hagués després la combativitat d'una massa anònima i informe. En el sentit més literal, la lluita era cosa de tots els veïns no lligats amb el poder.

En segon lloc era un moviment nítidament plebeu, amb un protagonisme menestral probablement degut a què els pagesos formaven un sol gremi -i amb un nombre limitat de mestres, segons sembla (171)-, tot i ser molt més nombrosos que qualsevol altre ofici. (172) Aquest biaix artesà encara contribuïa a desplaçar el centre de gravetat cap als més pobres, ja que la menestralia era el grup social menys benestant en el seu conjunt, després dels jornalers: 371 lliures per cap com a mitjana el 1744-45, contra les 807 dels pagesos, 1.377 dels comerciants, 1.407 dels professionals liberals i 3.466 dels nobles i senyors.

Però no era un moviment dels desheretats, els desposseïts de la ciutat. Els interessos de classe -que treuen cap darrera la defensa col·lectiva com a pagadors d'impostos, concurrents a servituds militars o privats de representació política- cedien la preferència als punts comuns com a plebeus que compartien una mateixa condició social, un mateix "estament". Això permetia que hi haguessin diferències molt notables en els nivells de riquesa a l'interior de la pròpia "pleb", de vegades tan fondes com les que separaven -en termes monetaris- el poble menut i l'èlite privilegiada.

Llinatges patricis rivalitzaven amb alguns membres de la confederació plebea per ocupar els primers llocs a la llista

dels més acabats de Cervera. De fet, únicament quatre dels vuit regidors vitalicis figuraven el 1744 en els rengles dels cinquanta més rics. (173) Fortuna i poder no mantenien una relació sempre lineal: per esdevenir "poderós" calia afegir a la del patrimoni amb què respondre a dispendis, la "qualitat" estamental privilegiada i el relligament polític amb el règim dels Borbons; dues circumstàncies que podien ser sovint conseqüents al reeiximent en els negocis, però sempre amb un cert retard. Per contra, molt abans s'esfumaven rendes i patrimonis que títols, matrícules, dret a portar espasa, vinculacions i demés. Aquesta diferència de ritmes entre fer (o dilapidar) diner i assolir els graons superiors de l'escala del menyspreu d'estirp donava lloc a una demarcació estamental que interseccionava el tram més alt de la corba de nivells de riquesa. (174)

La precedència concedida a l'hora d'obrir l'accés al poder als criteris de "qualitat" estamental, bon emparentament i amistançament polític, per davant els estrictament crematístics, tenia com a contrapartida el recolzament d'alguns rics no privilegiats a la causa dels pobres, del poble menut. Però el paper capdavanter jugat a Cervera per un modest fuster com era Josep Mestre, destacant per sobre qualsevol altre puixant síndic de la pleb, i el protagonisme sempre mantingut per la confederació gremial, invaliden qualsevol interpretació d'una direcció "necessàriament" burgesa del moviment popular. Ni els pocs patricis amics de la pleb, cercant jugar el paper de recanvi polític, ni les capes "burgeses" que prenién part a la lluita, anul·laven l'autonomia político-cultural del gruix menestral i pagès.

El realisme tradicional dels pobres, amb totes les seves limitacions políticament inhibidores, contribuïa decisivament a assegurar aquella autonomia en relació als nobles i hisendats que podien cortejar-los. Era una cosmovisió política que conferia, en tant que vassalls sempre "especialment" volguts del seu rei imaginari, un paper a respectar i uns drets per exercir fins i tot als més "vulgars", més "ordinaris" i "poc visibles" d'entre la pleb. I una filosofia político-moral que, tot dictant unes ben precises normes de conducta als poderosos i benestants envers els desposseïts, no deixava els menuts a mercè dels grans: únicament complint amb llur paper de "bons" pares "protectors" podien esperar ser degudament correspostos amb acatament i deferència. Res més lluny d'aquest paternalisme realista que el servilisme o el respecte degut obligatòriament entre els diferents graus de la cadena de prerrogatives dels gaudints de fur privilegiat.

Els més acomodats entre la pleb podien esperar jugar un paper "visible" en la protesta, i no feien tot sovint; però no els era concedit per haver reeixit econòmicament -les despeses les subvenien solidàriament tots els confreres- sino per suborsar-los més destresa a l'hora de saber-se moure amb soltesa en el laberint de memorials, notaries, fiscalies i escriptoris. Era per això que els apoderaven com a procuradors. Però si un fuster resultava prou espavilat per no acovardir-se o desconcertar-se davant les autoritats que calgués, li atorgaven el mateix poder que a un negociant o un destre pagès acostumat a tenir bona cura de bestretes i esmerços.

Lluitant com no feien per fer-se valer, contra un sistema

polític que els considerava inhàbils per intervenir en els assumptes del govern, sabien també valdre's per ells mateixos en el propi moviment. Si calia per exemple obrir vies d'accés directe a la Cort de Madrid, per malfiar-se de la tramitació dels seus memorials de greuges des de l'Audiència del Principat, no dubtaven els veïns i confreres de Cervera a contractar "agents de negocis" davant els Reials Consells, exactament com ho feien els seus Regidors enemics. Els gremis tenien d'apoderats el 1744 als síndics Josep Mestre i Francesc Cosí, i al notari de Barcelona Pere Fogueres pels assumptes a tramitar a la capital del Principat. El 21 de febrer, valent-se de la facultat de substituir el poder rebut, el traspassaren a don Juan Gonzalez de Valdivieso, Alfonso Manuel Corriego i Manuel de Loases com a procuradors dels gremis de Cervera a Madrid. (175)

No tirarien debades el diner de les confraries. Memorials signats per Alfonso Manuel Corriego i Antonio de Lerma y Paz motivarien noves inquisicions i consultes del Consell de Castella davant la Reial Audiència de Barcelona, no totes estèrils pels veïns. (176)

14. La lògica absolutista en la resolució del conflicte.

Els magistrats del Principat anirien informant cada una de les consultes dels seus superiors sobre els diferents greuges denunciats per la confederació gremial de Cervera. Però a començaments de 1745, i com a conclusió de la seva resposta al memorial més extens i més radical dels tramesos per la pleb,

l'Audiència de Barcelona va considerar necessari afegir una valoració de conjunt del permanent conflicte entre els veïns i les autoritats d'aquella ciutat. (177) Dotze folis manuscrits amb una substanciosa valoració política que ens aferma força presumpcions fins aquí parcialment formulades, i il·lumina la significació del pregon esberlament del consens comunitari -un consens a l'entorn del candidat borbònic a la successió- arran de la implantació del nou règim de govern.

D'entrada, l'origen o "principi" d'on "com d'una deu" bro llaven les "inquietuds" que contorbaven els veïns de Cervera els situava l'Audiència en el seu substrat polític realista, i "filipista":

"consiste en la alta, é ignorante aprehension conque mirandose distinguidamente privilegiados, y favorecidos de la Real gratitud de V. Magd., crehen, con sobervia aluzinacion, que con ellos no se entienden aquellas Leyes, ô reglas generales, que V. Magd. ha establecido para el buen Gobierno deste Principado."

"Altivesa ignorant" i "superb miratge" els semblaven a uns privilegiats servidors sol·lícits del poder borbònic les raons del realisme popular, conservat en el receptacle d'un petit micro-cosmos polític comunitari, que feien als cerverins sentir-se aliens i per sobre les lleis uniformitzadores de l'absolutisme:

"Persuadese la Audiencia â este concepto porque observa que los Vecinos de Cervera no ai forma de acomodar su obediencia tranquilamente, ni aun ha aquellas mas Univer-sales, mas importantes â la salud publica

y felicidad desta Provincia, y mas convenientes â la armonia que deve observar en la Uniformidad de Gobierno con las demàs del Reyno."

Reialisme plebeu i consciència de comunitat eren els dos fonaments bàsics de l'oposició que trobava a Cervera aquesta pretensió d'"uniformitzar" del govern absolutista, prenent de model a Castella. Els veïns de Cervera no es conformaven amb un paper de súbdits sense identitat particular, en lloc de la digna reciprocitat de deures entre vassalls i senyor-rei que creien l'autèntic ordre bo i antic. No es resignaven a ser desposseïts de singularitat política com a comunitat, a ser privats de drets i privilegis privatis, a esdevenir uns súbdits més com els de qualsevol altre part o qualsevol altre regne. La Reial Audiència trobava força proves d'aquesta agosarada resistència a perdre la seva identitat com a ciutat, destacada per la seva lleialtat als reis.

Fundaven la primera prova en què, havent Felip V prohibit "generalmente en todos sus Reynos y sin excepcion alguna el Uso de toda Arma corta" (i encara afegirien els governants segons la Nova Planta que l'ús d'armes ja estava desautoritzada de molt antic per les Constitucions i pragmàtiques del Principat, segons ells "confirmades" pel primer Borbó) els cerverins van creure durant "la funcion del Víctor" (l'"agraïment públic de 1743 a la mercè d'excepció de quintes) "algunas Armas de las prohibidas",

"...de manera que aunque despues mando el Corregidor... (que) ninguno se atreviesse â Usarlas,... y (que) qualquiera que las tuviesse se las entregara; con todo eso no

hubo alguno que lo executasse, como si,
tantas Leyes Reales no los comprendiera,
 ô tuvieran algun Privilegio que los excep-
 tionara..."

El mateix "Víctor", l'avalot de 1743, era la segona mostra de la temerària rebel·lia que s'amagava darrera la pretensió de ser uns "fidelíssims" vassalls. Pels articles 47 i 52 la Nova Planta havia prohibit tota mena de reunions o "juntas" sense autorització i presència de l'autoritat, "sopena de tenerse por sediciosos". No obstant això, "no dudaron los Vecinos de Cervera juntarse en excesivo numero, sin orden, metodo, ni asistencia de la Justicia..." Unes circumstàncies que

"...denotan la demasiada libertad conque sin temor, ni respeto â sus Juezes y aun â las mismas leyes, atropellan con facilidad la obediente sumision conque deven sugetarse... â la superioridad de estas y de aquellos..."

Pel mig hi havia, és clar, diferents nocions de la llei, les normes i consuetuds. A l'univers polític-moral del reialisme dels pobres i mancats de privilegis de llinatge, però dignificats per llur condició de veïns d'una ciutat privilegiada, la veritable força de la llei era el consens mutu entre legislador i comunitat. L'"obediència" havia de ser recíproca i no incondicionalment "deguda". La "subjecció" era llavors compatible amb la "llibertat" col·lectiva i individual, i poc amiga de la "submissió".

En canvi, els buròcrates del poder absolut no atorgaven altra part a prendre pels súbdits que l'acatament sense excepcions d'unes ordres la rectitud de les quals només podien jut

jar en tot cas els superiors. Però aquesta pretensió de conjuntir tots els plebeus a una mateixa condició de governats en forma passiva era contradita per la concessió de gràcies reials singulars, com la rebuda pels veïns de Cervera la primavera de 1743 deslliurant-los de quintes. Per això afegien els magistrats de l'Audiència un paràgraf que trasllueix tot l'espant que provocava a uns governants, que volien basar la seva autoritat en el temor, les manifestacions del "lliure esperit" dels seus governats:

"...sin que pueda servirles de disculpa aver sido efecto del sumo regozijo con que celebraron la apreciable exempcion que V. Magd. acabava de dispensarles; porque en las numerosas concurrencias populares, en que se alteran, se immutan, y se esfuerzan los afectos de los Concurrentes, ya sea por causa de dolor ô ya por regczijo, es muy grave el riesgo de que resulten funestissimas Consequencias..., y mas sirviendose de todo genero de Armas, asi de dia como de noche, y todo esto sin la devida Licencia de su Corregidor (178), lo que parece es mui bastante para conocer el licenciado y libre espíritu en que se hallan constituidos..."

La tercera demostració de què els altius plebeus de Cervera creien que les ordres de la monarquia "no anaven amb ells" era l'il.legal associacionisme que practicaven, i es palesava en la constitució del Cremit de la Bona Voluntat (una perillosíssima "novetat" en la que les autoritats van trigar massa a parar esment):

"...estando igualmente prohibido que pueda Unirse, ni Juntarse en la formalidad de

Gremio ningun genero de Gentes, sin lizen-
 cia de Vuestra Real Audiencia, ô de sus res-
 pectivos Corregidores, con todo eso se han
juntado en Cervera por su propia autoridad
Ciento y Una Personas de distintos oficios
formando un Gremio, â quien han dado el ti-
tulo de Buena Voluntad, cuja novedad se ha
entendido poco tiempo ha, con el motivo de
la general Union de los Gremios, â que se
ha agregado este, con el fin de entablar
 todos, con el Concepto de Comun, las Vastas
 pretensiones, y extraordinarios recursos
 que ha fraguado el Volu + rio Capricho de
 sus Particulares."

S'al.ludeix altre cop a la difícil catalogació del Gremi de la Bona Voluntat: va formar-se "amb motiu de la general unió dels gremis", però va "agregar-se" com un més a l'encomunió de tots. En qualsevol cas, era un organisme fora de la llei, igual en l'acceptió restringida com a semiclandestí novè gremi confederat, que en la més ampla batejant la unió mateixa. Les seves intencions subversives de l'ordre polític de la ciutat es manifestaven no solament en els recursos veritablement "extraordinaris" -segons els governadors de l'absolutisme- que gosaven tramitar, o en l'atrevit abast dels objectius programàtics que hi feien constar, sinó més encara en la pretensió de ser i representar, en nom de "Comú", l'autèntica voluntat de la ciutat. S'entossudien a retrotraure al passat, a la constitució "original" en "universitat" dels habitants aplegats a toc de campanya, la legítima formació del govern comunal que l'estat absolutista havia definitivament segrestat als veïns:

"haviendo refundido V. Magd. todas las facultades de los Pueblos, y de sus Particu-

lares (que en ciertos casos acostumbraban a juntarse â Campana tanida) en los Ayuntamientos nuevamente formados, por el capítulo 45 de nueva Planta, segun las Leyes y Costumbres de Castilla; dando â los Regidores el gobierno político y la administracion de sus propios y rentas, y con este manejo la representacion de todo el Pueblo, sin que en ninguno de los de este Principado se conosca, ni deva conocerse otro Concejo, ô Cavildo, que pueda tener nombre de Comun."

No solament infringien la Nova Planta i s'oposaven a la unificació amb el règim de Castella (el regne de la monarquia on abans i més profundament s'havia desenvolupat l'absolutisme); pretenien a més mantenir una idea representativa de l'origen de l'autoritat del tot incompatible amb la progressió del poder absolut. Impugnaven com a seus els "representants" que la superioritat de l'Estat havia nomenat, encomanant-los-hi el govern de la comunitat. I procedien pel seu compte a exercir aquella representació des de baix mitjançant una organització pròpia que podia esdevenir un autèntic contra-poder local:

"...los Vecinos de Cervera, reduciendo â un Cuerpo individuo los Particulares de sus Gremios, se abanzan á formar Comun, haciendo â sus Capitanes ô Prohombres los Gefes de el, paraque en su nombre formen qualesquiera recursos..., de manera que Contravieniendo â las providencias de buen Gobierno dadas por V. Magd. se hazen monstruosos en el suio..., mientras se dedican â conferir, y â resolver el gobierno de su procomunal, y de los intereses de su ciudad."

El seu "monstruós govern" paràllel no podia, ni pretenia com a tal, desbancar el municipal de la ciutat (i menys encara el governatiu). Però, influïnt decisivament en les actituds dels veïns, i nodrint llur insubordinació, s'erigia en "àrbitre del govern de la seva república", fent ingovernable la ciutat si els representants de l'Estat borbònic no els obligava a entrar en raó:

"Y lo peor es que con este motivo, è inspirados de la Orgullosa aprehension con que se juzgan arbitros en el gobierno de su Republica, se encuentran en la Variedad de sus ideas, no solo dictámenes para extender con impropiedad sus privilegios, sino resoluciones para Conseguir quanto les dicta su pasion, ô la de aquellos que influyen principalmente en la multitud..."

Mostres d'aquesta suplantació escandalosa de l'autoritat era la tossuda manera d'interpretar les mercès rebudes dels reis, i de Felip V en particular, ben diferent a la dels governants de la població: "la permission de usar de Armas largas", "la exempcion de Quintas" o "las... extensiones que dan al Privilegio de Alojamiento y Bagages" que -forçant el llenguatge de forma ben curiosa- l'Audiència titllava de "violentes".

I si el govern de les autoritats borbòniques parava al capdavall en no res sense l'acatament submís de l'"ínfima pleb", era el principal objectiu declarat de la seva rebel·lia remoure-les, juntament amb tot un sistema que entregava el monopoli del poder local a les classes privilegiades:

"Y finalmente se acredita la apasionada temeridad de sus resoluciones, ya preten-

diendo se mude la formación de Regidores Perpetuos â Regidores anuales..., y insultando con voces injuriosas el honor y Lealtad de Dcn Garceràn de Villalba, â fin de arrojarle de su Ciudad..."

Anant de dret a la "novetat" políticament més perillosa, i cercant atallar d'un cop la insubordinació plebea, el principal dictamen de la Reial Audiència de Barcelona fou el febrer de 1745 suprimir l'encomunió dels gremis de Cervera i disoldre el Gremi de la Bona Voluntat:

"Por todo lo qual, y para atajar tan perjudiciales novedades, y remediar tan perniciosos abusos... como han... hecho los encomunados Gremios de Cervera, es de dictamen la Audiencia que V. Magd. se sirva mandar que en adelante no puedan dichos Gremios unirse entre si de manera que formen un cuerpo individuo, en cuyo nombre, y â cuyas expensas puedan sus Procuradores comparecer en juicio, ô fuera de el, querellarse, acusando, o demandando. Que cada Gremio subsista por sí con separacion de los otros, y que solo pueda juntarse segun lo prevenido... Y que el Gremio llamado de Buena Voluntad (179), se deshaga, y que no subsista de manera alguna..."

No deixa de ser xocant aquest joc permanentment contradictori entre passat i present: des d'una mentalitat absolutista resultava una deletèria "novetat" allò mateix que per a una pleb reialista era part de l'"ordre bo i antic" de sempre.

15. Passar comptes, però ¿a on?

Nou mesos després, a principis de novembre de 1745, el fiscal del Consell de Castella comunicava al poder governatiu del Principat que, "en quanto á la union de los referidos Gremios, y el que parece se ha formado con el nombre de Buenavoluntad..., y para evitar todo genero de inquietud, ...cele y cuyde de que cada Gremio de los de dicha Ciudad... subsista por sí, sin permitirles la unión con los demas..." (180); però amb una excepció que de fet deixava una portalada oberta:

"...sino en los casos, y particulares del procomun de todos"

¿Quina altra cosa havien fet els gremis confederats de Cervera, sinó unir-se per tot allò tocant al "procomú de tots"? A part d'intimidat-los, i proscriure la "veu" de la Bona Voluntat, la principal innovació de l'ordre va ser un control governatiu encara més estricte de les activitats de cada gremi, i en particular de l'elecció de representants i l'adopció d'acords en coordinació amb els altres. Per presentar un recurs o participar en una gestió mancomunadament havien de demanar permís prèviament cada vegada.

A finals de 1745 s'havia indultat els diputats plebeus desterrats. Estava sobreseguda la causa contra don Francesc Grau i anul·lat temporalment l'estanc municipal de pesca salada, vi i formatge, per qüestions de procediment. Estava confeccionat i aplicat un nou "apeo" dels béns del terme, amb participació dels gremis per assegurar un repartiment més equitatiu del cadastre i la quístia. (181) Les demandes de suprimir els regidors vitalicis, canviar la ciutat de Corregidor i foragitar don

Galceran de Villalba havien estat rebutjades. L'únic litigi acceptat com a tal per les autoritats que restava pendent era la revisió dels comptes del Comú, i això comportava resoldre d'una vegada l'espinos problema d'acceptar-hi o no com a part una representació plebea. Si, com en la recent elaboració dels nous cadastre i manifest, s'autoritzava els gremis a ataüllar l'arxiu de l'Ajuntament, calia donar-los també llicència per escollir altre cop una representació comuna.

Abans que res, l'administració reial central deixaria ben clar que era ella l'àrbitre suprem, qui havia de fer lliurar els llibres als Regidors i jutjar-ne els comptes. El dotze de novembre el Consell de Castella enviava a l'Ajuntament de Cervera una carta manant-li presentar els espuris comptes degudament justificats en el termini de quinze dies. (182) El Consell de la ciutat va nomenar, en rebre l'ordre, don Marià de Moixó i de Maranyosa per reunir la documentació, fer-se'n càrrec i portar-la a la Cort de Madrid. (183)

La intenció dels regidors era que Marià de Moixó, a més de portador i custodi dels llibres, fos també procurador de l'Ajuntament davant el Consell de Castella. Assabentats a la Cort, l'escrivà de la Càmera del Rei don Pedro Manuel de Contreras va comunicar-los d'immediat la recusació del Consell d'aquesta diputació. L'acta de l'Ajuntament no explicita el motiu, però és probable que fos la intenció del fiscal suprem de la monarquia de no convertir la revisió dels comptes de Cervera en un judici entre parts. D'aquesta forma s'estalviava -si més no de moment, mentre s'estudiava la qüestió- haver de donar facultat als plebeus de concórrer-hi amb una altra repre

sentació. En conseqüència, fou revocat el poder que li havien atorgat com a síndic en tot allò que no fos autoritzat per la Cort. (184)

Els regidors degueren seguir insistint en demanar una de fensa, i probablement també del seu cantó els gremis burxarien per accedir-hi com a part, mentre l'administració central no sortia de dubtes sobre el caràcter a donar a la revisió. Després de mig any va per fi decidir-se a acceptar el nomenament de Marià de Moixó com agent del corregidor i els regidors de Cervera en les diligències que seguien el seu lent curs a la Cort. (185)

Potser pensada com a compensació als gremis, a finals de juliol el Consell de Castella va donar ordre a l'Ajuntament que el Racional deixés durant vuit hores d'oficina "todos los documentos originales, y testimonios auctenticos... concernientes á la justificacion de sus Quantas, que pidieren... Don Francisco Grau, Amoros Copons y demas (personas) comprendidas en el Real Despacho..." (186)

Torna a sortir-nos el cavaller Francesc Grau d'aliat dels gremis, aquest cop encarregant-se de donar una ullada als llibres de càrrec i descàrrec dels béns de propis del Comú, ajudat pel notari Ambròs Copons (i no sabem exactament quines altres persones). (187) A l'hora de sentar un important precedent polític -la intervenció en comptes de propis d'elements plebeus-, ¿preferien des de Madrid fer-ho cedint la deguda prelació de grau?

Sabem però, per un altre document, que la mateixa ordre

concedia autorització als gremis de Cervera per escollir i apoderar diputats "para el seguimiento de las dependencias que dichas Cofradías tienen pendiente con el Ilustre Ayuntamiento".

(188) No anirien sols, per tant, el notari i el cavaller a pas sar revista dels llibres del Comú. Ens sorgeix, això sí, un altre dubte: si en Marià de Moixó s'havia endut a Madrid els llibres originals més importants, ¿quina mena de revisió podien fer a l'arxiu de la ciutat els visuradors autoritzats?

El cas és que no van confromar-se els gremis a fer un paper de comparsa. No objectarien pas la primera oportunitat d'entreveure els escabrosos còmputs, encara que fos encapçalats pel seu noble aliat i un notari d'ofici. I menys desaprofita rien l'ocasió de reconstruir amb la deguda llicència la confederació gremial, un cop interdit el Gremi de la Bona Voluntat. Però protestaren enérgicament el greuge d'acceptar-se pel Consell l'apoderament d'un agent defensor dels Regidors sense la contrapartida d'un altre defensor de la pleb.

Preveinet-ho, l'Ajuntament va curar-se en salut demanant certificació expressa de l'autorització de la Cort, "para que en tiempo de revista no se ponga dificultad en las partidas que se libren a dixo Moxó por su correspondiente salario". La despesa sortiria, és clar, de les rendes de la ciutat que havien de satisfer els mateixos veïns que es consideraven part oposada en la investigació dels comptes. Era un excel.lent argument per a un memorial (189):

"...se acudio ante dichos señores del Consejo por los Capitanes de los Gremios... diciendo... que como su concesion fuese tan gravosa y perjudicial a dichos... Gremios,

no solo porque las pingues rentas y propios del publico estaban disipados..., y los Gremios perdidos y censados contanta multitud de gastos y tropelias que les havia ocasionado la mala conducta y regimen de los regidores y Corregidor... Que tambien porque para pagar el salario hera preciso quese hiciere entre los Gremios un reparto correspondiente, y mantubiesen el dicho Don Maria no que vino a esta Corte a traer las cuentas generales al ser Agente de los regidores, y defenderles en la revista quese havia de hacer ante dichos señores del Consejo, de manera que los Gremios abrian de mantener y pagar al Agente de los regidores Contradictor de los mismos Gremios..., en cuias circunstancias devia ser despreciada y negada dicha pretension asi por grabosa y perjudicial a los Gremios, como por falaz cimiento en que la fundava".

Ja tornem a tenir els capitans dels gremis actuant en comú contra l'Ajuntament de Cervera, i amb la seva habitual llengua llarga i esperonada. No reeixirien a desautoritzar la defensa dels Regidors, però a la fi aconseguirien prendre part a l'examen dels comptes davant l'administració.

El 1742, quan els gremis havien reiniciat els intents de revisar-los, van adreçar-se a la vegada al poder governatiu i judicial representat pel tàndem Audiència-Consell de Castella, i al ministeri alhora fiscal i militar que era llavors la Intendència. Don Antonio de Sartine intervindria amb molt d'interès, servint-se de la pressió plebea per reformar l'aplicació del cadastre, però no va obtenir amb la seva sola autoritat la rendició de comptes pels Regidors de Cervera demanada

el 1743. (190) Després l'afer havia passat directament a Madrid. Desconec les vicissituds sofertes pel procés, però al cap de set anys tornaria a parar a la Comptaduria General de la Intendència del Principat.

A començaments de maig de 1750 els diputats nomenats el 1746 pels gremis per a la rendició de comptes tornarien a refer, amb la deguda autorització, la sindicació col·lectiva. El sastre Francesc Ortinyach, "uno de nosotros dichos Diputados", va sol·licitar permís al comandant general interí del Principat, marquès de la Mina,

"...para poder nombrar dos Personas Inteligentes y Noticiosas de las Entradas Ordinarias, y Extraordinarias, que á tenido dicho Ilustre Ayuntamiento de la referida Ciudad de Cervera, y de los cargos de Justicia ordinarios y extraordinarios, con facultad de asistir en el pasamiento de cuentas que el mesmo Ilustre Ayuntamiento esta dando, y presentar las Justificaciones correspondientes al Cargo que deve hacerse, he impugnar la Data que no fuese legítima."

Un decret de finals del passat més de maig havia ja atorgat als gremis l'autorització per a què "acudiesen a la Contaduria Principal" amb llurs propis documents al lliurament i revista dels còmputs. En definitiva, s'estava per fi veient la causa com a judici entre parts davant la Intendència de Catalunya, i els plebeus hi participaven.

Els dotze representants, diputats pels vuit gremis, escolliren com a síndics de tots les persones "intel·ligents i assabentades" de dos coneguts veterans de la lluita plebea de Cervera:

Josep Mestre i Josep Boldú. (191)

16. Per integrar la protesta: procuradors, diputats del Comú i síndics personers.

L'ofensiva gremial contra el règim municipal borbònic sembla haver estat força general a tot Catalunya durant la primera meitat del set-cents, i en els anys quaranta i cinquanta del segle en particular. (192) Cervera va formar-ne part, però el seu no fou un cas més: per haver esclatat obertament el conflicte l'endemà d'imposar-se la Nova Planta; per la coherència i precursora radicalitat del programa d'alternativa política local del moviment; per la ferma cohesió i sòlida organització de la protesta articulada pels gremis; i, sens dubte, per la singularitat "escènica" d'aquesta ciutat tan plena de connotacions en temps de Felip V, la situació de permanent hostilitat entre els veïns i l'Ajuntament va suscitar una atenció de l'administració reial sense gaire parangó ateses les proporcions demogràfiques i econòmiques d'aquella petita ciutat de l'interior català.

¿Podia d'alguna manera haver servit com un exemple-guia entre els inspiradors de la reforma del règim de govern local del Principat introduïda pel reformisme de Carles III? Ho desconec, encara que no sigui inversemblant. Fou sens dubte la protesta gremial que va incitar l'Audiència a posar-se a fer memòria. Quaranta anys després de bastit a Catalunya el govern de nova planta a semblança del castellà, es va parar esment en l'oblit del càrrec de procurador síndic general. Els

tràmits per introduir-lo al Principat s'iniciaren el 1756, i el 1760 s'ordenava finalment la creació.

Al menys sobre el paper les seves atribucions eren fiscalitzar i aclarir l'espúria gestió dels regidors perpetus, cercant apaivagar la rebel·lia popular que encenien arreu. Les oligarquies locals reberen inicialment amb molt recel als nous procuradors, fent-los la vida impossible. Però havent-se mantingut en els criteris del nomenament l'habitual precedència estamental, aviat comprovaren que la seva eficàcia en el control dels comptes municipals podia neutralitzar-se amb facilitat, mentre se'ls emprava de pantalla davant la pleb. Els procuradors esdevingueren un regidor més amb una altra denominació, plenament integrats en els cercles tradicionals de poder.

Josep Mª Torras i Ribé ha trobat el mateix binomi noble-sa-doctors, que gairebé monopolitzava els càrrecs de regidor-vitalici, dominant igualment la selecció de candidats a procurador síndic general. Entre 1760 i 1808 foren nobles un 83% dels nomenats, i doctors l'altre 17%, (193) una situació comuna arreu de Catalunya.

Però s'havia donat un primer pas en l'intent d'integrar d'alguna forma una conflictivitat tant perenne com el corrupte regidorat de l'administració local, i que el poder absolut es reconeixia del tot incapaç d'espandir per altres medis. Fins i tot a certes poblacions va començar a tolerar-se una intervenció més o menys institucional de representants dels gremis a la gestió dels béns del Comú. (194)

La segona modificació, l'existència de la qual admetia tàcitament el fracàs de la primera, seria molt més considerable.

A diferència dels procuradors, la institució dels "diputats del comú" i els "síndics personers" el 1766 deixava enrera tres inhibicions d'un encarcarat absolutisme. En primer lloc, s'hi suprimia la prelació de grau: totes les categories podien en principi ocupar els nous càrrecs. En segon lloc, s'acceptava el nomenament per votació popular de tots els veïns "seculars i contribuents". (195) Es reconeixia així una legitimació sorgida de baix i no caiguda de dalt, tot i ser un sistema indirecte d'elecció: s'escollien vint-i-quatre electors que treien en segona votació els definitius ocupants dels càrrecs, que eren quatre diputats del comú i un síndic personer a les poblacions de més de dos mil habitants.

En tercer lloc, es revalidava l'inqüestionable paper dels gremis com a interlocutors dels veïns davant les autoritats. En el procediment electoral originari els electors sortien justament dels gremis, (196) i les competències de síndic i diputats acotaven les que els gremis venien demandant amb més insistència: intervenir els diputats del comú en l'administració dels propis, les rendes i drets municipals, en les normatives relatives a mercats i abastiment, en definitiva tot el relacionat amb l'activitat econòmica i -si més no parcialment- fiscal; i defensar els ciutadans individuals malmesos pels abusos dels poders públics, el síndic personer. El desllindament mateix de tasques sembla reproduir fidelment la intenció d'aquella burxant signatura barroca dels memorials plebeus de Cervera: els síndics personers empararien els "particulars veïns", mentre els diputats els havien de defensar com a "comú".

L'estructura socio-professional dels ocupants dels nous

càrrecs, estudiada per Torras i Ribé, contrasta amb la de regidors i procuradors. Va disminuir dràsticament la proporció de nobles i doctors, adquirint força relleu el paper d'"artistes" i comerciants, i prenent-hi part per primer cop després de la Nova Planta pagesos i menestrals. De 1766 a 1808 foren diputats i personers a Cervera (197):

	<u>diputats</u>	<u>personers</u>
nobles	16	7
doctors	6	4
comerciants	3	4
artistes	12	19
pagesos	4	1
menestrals	-	3
no consta	6	3

Es dictaren també normes força rígides d'incompatibilitat amb el càrrec de regidor o parents que en gaudissin. La majoria dels diputats del comú (60%) i dels síndics personers (76%) no foren també regidors en algun altre moment. (198) Un símptoma de la profunditat d'aquesta segona reforma és el desinterès creixent que ha detectat Torras i Ribé en l'ocupació de la plaça de regidor vitalici en el darrer terç del segle XVIII. Havent-se d'asseure amb plebeus, i veient disminuïdes les oportunitats de lucrar-se'n més enllà dels minsos salaris progressivament desvaloritzats per la inflació, les regiduries perpètues anaren perdent predicament entre nobles i privilegiats. Fins i tot veuriem la llum acusacions dels privilegiats contra el "monopoli" plebeu del poder local. (199)

Però sens dubte es tractava d'una hipèrbole interessada. Pel que fa a Cervera, les esbatussades que seguia havent-ni en

tre llinatges patricis per la precedència i les candidatures demostren que encara ambicionava l'èlite social aquella dignitat. A principis de 1779 dos consells municipals van dedicar-se a dirimir "sobre la preferencia de aciento... entre lo Regidor de Niubó y de Massot". (200) L'assoliment d'una categoria nobiliària certa i reconeguda era encara el motiu principal d'aquestes rànries i avinagrades baralles personals: el juliol del mateix any el consell discutiria "lo informe per posarse Noble lo Regidor Niubó", i el maig de 1781 tractaria sobre "bolerse posar cavallé lo Nuix..." (201) En aquells anys la casa dels Montaner seguia ocupant dues regiduries perpètuas, com a la primera meitat del segle, i era Regidor degà don Francesc de Niubó en disputa de prelació amb el doctor don Andreu de Massot. (202)

No va arribar-se mai a alterar decisivament la composició social dels qui detentaven el poder municipal durant l'etapa del reformisme borbònic, però les queixes dels privilegiats que així ho pretenien van reeixir a aturar-lo, i a provocar el 1771 una contrareforma. Consistiria aquesta bàsicament a sotstreure als gremis la votació primària dels electors de diputats del comú i síndics personers. En endavant s'escollirien per barris o parròquies, limitant-se les confraries a fer d'interventors. Segons Torras i Ribé això va fer minvar decisivament la representativitat plebea d'aquells càrrecs fiscalitzadors, i va estendre l'abstencionisme. (203)